

İNGİLTERE VE GAL EYALETİNDE HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALAR VE CEZAEVLERİ (1)

I. İNGİLTERE'DEKİ SUÇLULUK HAREKETİNE DAİR BAZI İSTATİSTİKİ BİLGİ :

İngiltere'de 1954 yılında yuvarlak olarak 725.000 kişi mahkemeler tarafından suçlu bulunmuştur; bu rakama en hafifinden en ağırına kadar bütün suçlar dahildir. Nispeten ağır suçlardan (**indictable offence**) suçlu bulunanların sayısı ise 106.400, yani genel mevcudun 1/7'idir. Bu rakamlardan çıkan mâna 1954 yılında İngiltere'de sadece 106.400 ciddi suç işlendiği değildir; bir şahsın birden fazla suç işlemesi mümkün olduğu gibi, işlenen suçlardan bazılarının failinin meçhul kalmış olması da muhtemeldir. Nitekim aynı yılda polisçe tespit edilen 434.000 **indictable** suçtan yalnızca 214.000 i aydınlatılabilmmiştir. Bu duruma göre polisin çözebildiği suçlar yarıdan azdır. Indictable suçlardan 1954 te hüküm giyen 106.400 kişinin 19.600 ü (% 18) hapis, 25.400 ü (% 24) probasyon ve 34.800 ü (% 33) de para cezasına çarptırılmıştır.

1959 yılına ait rakamlar ise şöyledir :

Her çeşit suç dahil olmak üzere genel suçlu sayısı: 1.040.720.
Bunların yaş gruplarına göre taksimi :

Yaş	Indictable suç	Non-indictable suç	%	Toplam
8 - 14	27.837	12.435	18,2	40.272
14 - 17	25.346	33.941	16,6	59.287
17 - 21	24.580	106.686	16,1	131.266
21 ve son	75,427	734.470	49,1	809.971
Toplam	153.190	887.532	100	1.040.720

Polisçe tespit edilen indictable suç sayısı: 675.626

Aydınlatılabilen suç sayısı ... ..: 302.044 (%44,7)

(1) İngiltere'deki ikametimiz esnasında İngiliz Ceza Sistemi konusunda yapmış olduğumuz inceleme ve araştırmalar sonucudur.

Mahkemeler tarafından, indictable suç sebebiyle, mahkûm edilen suçlulara müteallik rakamlar ise şöyledir :

Yüksek dereceli mahkemeler tarafından: Yüksek dereceli mahkemeler tarafından indictable bir suç sebebiyle suçlu bulunanların sayısı 1938 yılında 8.612, 1957 de 20.698, 1958 de 25.346 ve 1959 da da 26.812 dir. Bunların yaş gruplarına ve hüküm giydikleri cezalara göre taksimi aşağıdaki gibidir :

17 yaşın altındakiler (bunların 27 si 14 yaşın altındadır)

	1938		1957		1958		1959	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Şartlı tecil	39	16,2	33	4,3	96	8,5	99	8,3
Probasyon	116	48,1	371	48,1	510	45,1	537	45,2
Approved School'a gönderilen yahut iade edilenler (*) ...	34	14,1	144	18,6	163	14,4	194	16,4
Borstal eğitimi (16 yaşındakiler)	49	20,3	118	15,3	193	17,1	158	13,3
Detention centre (**)	—	—	45	5,8	83	7,4	100	8,5
Diğer tedbir ve cezalar	3	1,3	61	7,9	85	7,5	99	8,2
Toplam	241	100	772	100	1130	100	1187	100

(*) Küçük suçluların eğitime mahsus özel okul
(**) Küçük suçlulara mahsus özel bir müessesese

17 ilâ 21 yaş arasındakiler

	1938		1957		1958		1959	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Şartlı tecil	358	17,9	488	8,6	626	8,6	577	7,7
Probasyon	712	35,5	1895	35,6	2674	36,6	2641	35,2
Detention centre ...	—	—	119	2,3	163	2,2	245	3,3
Para cezası	—	—	425	8,0	617	8,4	650	8,6
Borstal eğitimi ...	737	36,8	1592	29,9	2100	28,8	2116	28,2
Hapis	148	7,4	547	10,3	769	10,9	943	12,6
Diğer tedbir ve cezalar	49	2,4	283	5,3	325	4,5	334	4,4
Toplam	2004	100	5319	100	7301	100	7506	100

21 yaşın üstündekiler

Şartlı tecil	982	15,4	1140	7,8	1257	7,5	1464	8,0
Probasyon	827	13,0	2438	16,7	2754	16,4	2827	15,5
Para cezası	—	—	1897	12,9	2330	13,8	2554	14,1
Hapis	4222	66,3	7985	54,7	9260	55,1	10203	56,0
Cezalı eğitim	—	—	403	2,8	405	2,5	333	1,8
Önleyici hapis	—	—	172	1,2	164	1,0	170	0,9
Diğer tedbir ve cezalar	—	—	—	—	—	—	—	—
T o p l a m	6367	100	14607	100	16815	100	18228	100

Magistrates' Court'larda indictable bir suç sebebiyle hüküm giyenlerin sayısı 1938 yılında 69.851 iken 1957 de 110.222, 1958 de 121.468 ve 1959 da da 126.269 a yükselmiştir.

Yaş gruplarına ve mahkûm oldukları cezaların cinsine göre bunların dağılışı (1959 yılında) şöyledir :

	14 yaş altı		14 - 17		17 - 21		21 yaşın üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Şartsız tecil	2020	7,3	980	4,0	388	2,3	1093	1,9
Şartlı tecil	8752	31,5	5440	22,5	2404	14,1	7117	12,4
Probasyon	9713	34,9	8110	33,5	3570	20,9	5913	10,3
Para cezası	4061	14,6	5409	22,4	8623	50,5	31140	54,4
Approved School'a gönderilenler	1256	4,5	2048	8,5	—	—	—	—
Detention centre ...	—	—	435	1,8	195	1,1	—	—
Hapis	—	—	—	—	744	4,4	9697	17,0
Magistrates' Court's Act'in 18. mad. gereğince hüküm için Quarter Sessions'a gönderilenler	—	—	—	—	623	3,7	—	—

	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Magistrates' Court's Act'ın 29. mad. gereğince hüküm için Quarter Sessions'a gönderilenler	—	—	—	—	434	2,5	1985	3,5
Diğer tedbir ve cezalar	2008	7,2	1764	7,3	93	0,5	254	0,5
T o p l a m	27810	100	24186	100	17074	100	57199	100

Non-indictable suçlardan 1959 yılında hüküm giyenlerin yaş grubu ve mahkûmiyet nevilerine göre durumları: 1959 yılında 887.532 kişi non-indictable suçtan hüküm giymiştir; bunların hüküm nevileri ise şöyledir :

	Sayı	%
Şartsız tecil	15.853	1,8
Şartlı tecil	12.833	1,5
Probasyon	4.335	0,5
Para cezası	838.873	94,5
Hapis	8.230	0,9
Diğer ceza ve tedbirler	4.408	0,8
T o p l a m	887.532	100

Hapis cezasına mahkûm olan 8.230 kişinin 865 i 17 ilâ 21 yaş arasında, 7.365 i de 21 yaşın üstündedir. Keza 1959 yılında, 17 yaşın altında bulunup non-indictable bir suçtan hüküm giyenlerin % 74 ü para cezasına, % 23 ü de şartlı yahut şartsız tecil veya probasyona mahkûm olmuşlardır.

Yukarıda verilen istatistik bilgiden çıkarılabilecek genel sonuç şudur ki, İngiltere'de 21 yaşın altındaki küçük suçlular konusunda hapis cezasına bir istisna olarak başvurulmaktadır; 1959 yılı istatistiklerine göre bu istisnanın rakamla ifadesi % 8 ilâ % 9 arsında değişmektedir. Büyükler konusunda ise hapis cezası

na mahkûmiyet yüzdesi (keza 1959 yılında) % 32 ilâ % 37 arasındadır (2). Fazla önem arzetmeyen non-indictable suçlarda ise bu nispet nazarı itibara alınmayacak kadar düşük, aşağı yukarı % 1 civarındadır.

Gene istatistiklerin tetkikinden edindiğimiz bilgiye göre mahkemeler tarafından verilen hapis cezalarının 3/4 ü 6 ayın altında, 1/2 si 3 ayın altında, 1/4 ü de 5 hafta yahut bunun altındadır. Bu duruma göre İngiliz cezaevleri idaresinin en önemli meselesi bütün mahzurlarına rağmen kaçınılmaz bir zaruret olan kısa süreli hapis cezalarının gayeye uygun bir şekilde düzenlenmesidir.

II. GENEL MÜLÂHAZALAR :

Ceza nazariyelerine hâkim fikirlerin pratik ve müşahhas neticeleri kendilerini infaz rejiminde göstermektedir. Diğer bir deyimle, suçluya ceza tatbik ederken güdülen gaye bu cezanın infaz rejimini dolayısıyla tayin etmekte, infaza hâkim olacak esasları vazeylemektedir. Nitekim «ceza» nın «öç» ve «kefaret» esaslarına müstenit bulunduğu sistemlerde infaz rejimi suçluya en fazla «ceza» verecek şekilde tertip edilmiş; buna mukabil ceza bir «terbiye ve islah» sayılmaya başlanınca söz konusu rejimdeki sertlik kendiliğinden kaybolup yerini başka metodlara bırakmıştır.

Bu gelişimi İngiliz infaz sisteminde de müşahede ediyoruz. Gerçekten 1863 yılında kurulup İngiliz cezaevlerinde tatbik edilecek infaz sistemi konusunda tavsiyelerde bulunmakla görevlendirilen **Lordlar Kamarası Komitesi** devrin hâkim fikirlerine uygun olarak **sert, yıldırıcı ve korkutucu** bir rejim lehinde reyini izhar etmiştir. Bu tavsiye üzerine mahkûmlar cezaevlerinde hücre hapsi, mutlak sessizlik, katı yatak, ağır iş, kötü gıda (**hard labour, hard fare and a hard bed**) vs. gibi gayet ağır hayat şartlarına tâbi tutulmuştur.

Bu sistemin kötü neticelerinin âşikâr şekilde görülüp tespiti üzerine 1895 yılında, **Gladstone** Komitesi adıyla anılan yeni bir tahkik ve tavsiye komisyonu kurulmuştur. Söz konusu Komite «korkutma ve yıldırma» politikasının, ceza tatbikinde, tek başına fayda sağlamaktan uzak olduğu; bilâkis suçluları isyankârlar olarak cezaevinden çıkardığı neticesine varmış; cezaevlerinde mah-

(2) 1958 yılında 21 yaşın üstündeki suçlulardan (indictable suç sebebiyle) % 44 ü para cezasına, % 13 ü probasyona, % 29 u da hapis cezasına hüküm giymişlerdir.

kûmları terbiye ve ıslah edecek metodların da tatbik edilmesi, yani «korkutma» ve «ıslah» telâkkilerinin müessir bir şekilde gerçekleştirilmesi tavsiyesinde bulunmuştur. Tavsiyeyi gözönünde tutan Hükûmet de yeni cezaevi rejimini bu esaslara uygun düşecek şekilde düzenlemekte gecikmemiştir. Bu yolda devam eden gelişim son yarım asır içinde bizzat «korkutma» ve «ıslah» anlayışının da muhtevasını değiştirmiş, binnetice mevcut ceza rejimini yeniden gözden geçirmek zarureti hasıl olmuştur.

Bilindiği gibi cezanın toplum içindeki fonksiyonu ikidir : **Genel önleme:** Suç işlemek niyetinde olanları ceza tehdidiyle korkutarak suç ikamını önlemek; **Özel önleme:** suçluyu cezaevinde sert ve ağır hayat şartlarına tâbi tutarak yıldırım ve böylece bir daha suç işleyerek cezaevine dönmesine engel olmak. İmdi son yarım asır içinde edinilen tecrübe, cezanın korkutmaya müstenit genel önleme fonksiyonunun ceza rejiminin ağırlığından ziyade, suç işleyen her ferdin muhakkak yakalanıp yargılanacağı ve herhalde bir cezaya çarptırılacağı inancının toplumda hâkim olmasına bağlı bulunduğunu ortaya koymuştur. Keza aynı şekilde özel önleme fonksiyonunun, ceza rejiminin ağırlığıyla pek ilgili bulunmadığı, mahkûmu asıl korkutacak şeyin sert cezadan ziyade mücerret cezaya çarptırılmak ve cezaevinde tecritten mütevellit kısıntılar olduğu tespit edilmiştir. Şu halde hapis cezasının infazı rejimini tahammülü güç bir eza haline getirmek hem faydasız, üstelik hem de mahzurludur. Ceza çekerek mahkûmiyet süresini bitirip hürriyetine kavuşan suçlu topluma kızgın, küçülmüş, izzetinefsi kırılmış, haysiyetini kaybetmiş, velhasıl insanî vasıflardan mahrum bir yaratık olarak dönecektir. Sert ceza rejiminin bu insanî vasıfları hiçe sayan, yaradılış ve mizaç itibariyle haşin, suç işlemeye mütemayil kimseleri korkutmadığı da bir gerçektir.

Suçlunun mücerret cezaevine gönderilmesi onun için bir cezadır. Yoksa kendisi cezaevine orada cezalandırılmak için gönderilmektedir («An offender is sent to prison as a punishment and not for punishment»)

İslah mefhumunda vuku bulan değişikliğe gelince: Bir kere her suçlunun - bilhassa ilk defa suç işleyenlerin - muhakkak ıslaha muhtaç olduğunu söylemek mübalâğalıdır. Bunlar dışında çoğunluğu teşkil eden diğerlerinin ıslahı ise, kendilerinin göstereceği iyi niyet ve gayrete, derunlarında arzularıyla vukubulacak değişikliğe bağlıdır. Bu grup muvacehesinde cezaevlerinin vazifesi mezkûr derunî değişimi gerçekleştirecek maddî mânevi hayat şart-

larının temini; bunlara, tahliyelerini müteakip, toplum içinde normal ve zararsız bir hayat sürmek imkânlarını sağlamaktır.

1948 tarihli **The Criminal Justice Act** bu telâkiklerden mühem olarak hazırlanmış ve infaza müteallik tüzüklerin «mahpusların eğitimi» gözönünde tutularak hazırlanacağı hükmünü koymuştur. Keza Cezaevleri Tüzüğü'nün ilk maddesi de aynı fikrin bir neticesidir. Bu madde gereğince «Mahkûm mahpusların tedavi ve eğitiminde güdülecek gaye onlarda, tahliyelerini müteakip, dürist ve faydalı bir hayat sürmek arzusunu doğurmak ve onları bu şekilde harekete hazırlamak olacaktır.»

Bu hususları böylece tespit ettikten sonra gayeye nasıl ulaşılmağa çalışıldığını, mevcut imkânların neler olduğunu ve bu imkânların ne suretle kullanıldığını inceleyelim:

III. CEZAEVLERİNİN İDARESİ :

1. İçişleri Bakanı :

Adliyeye müteallik faaliyetlerin çoğu İngiltere'de İçişleri Bakanının yetki ve görevine girmektedir. Bu sebeple İngiltere'de cezaevleri ve benzeri müesseseler de bu Bakanlığa bağlıdır. Çeşitli infaz müesseselerinin idaresine ve bu müesseselerde tutulacak kimse-lerin tabi olacağı rejime müteallik tüzük ve yönetmeliklerin yapılması; teftiş hey'etlerinin (**Boards of Visitors**) ve müfettişlerin (**Inspectors**), din adamlarının (**Chaplains**) ve sağlık hizmeti görevlilerinin (**Medical Officers**) tayini Bakana aittir. Keza aynı Bakan kendisine suçluların tretmanı konusunda yardımcı olmak üzere bir **Danışma Kurulu da (Advisory Council on the Treatment of Offenders)** tayin eder.

2. Cezaevi Komisyonu (**Prison Commission**)

Bu Komisyon ilk olarak 1877 yılında kurulmuştur. Cezaevleri ve benzeri müesseselerin idaresi ve mezkûr müesseselerde tatbik edilecek genel politikayı tayinle görevli, cezaevlerine müteallik işlerde İçişleri Bakanına yardımcı, otonom bir hey'ettir. Komisyon üyelerinin sayısı en fazla beştir. Üyeler Bakanın mütalâası üzerine Kraliyet tarafından tayin olunmaktadır. Süresiz vazife görürler; icabında gene tayin eden merci tarafından vazifelerine son verilebilir. Üyelerden birisi ilgili Bakan tarafından Komisyon Başkanı olarak seçilir. Komisyon, emrinde vazife görecek memurları, İçişleri

Bakanının tasdiki şartıyla, bizzat tayin eder. Komisyona ait yetkiler, Bakanın talimatına uygun olarak, Komisyon üyelerinden biri veya birkaçı tarafından müstakillen kullanılabilir.

Komisyonun idarî ve icraî işleri, Başkanın nezareti altında Cezaevi Komisyonu Sekreteri (**Secretary of the Prison Commission**) ve Müessesese Memuru (**Establishment Officer**) tarafından yürütülür. İnfaz müesseselerinin günlük idaresi ve münferiden yürütümünü her müessesenin başında bulunan Müdürlerin vazifesi cümlesinden olmakla beraber bunların genel kontrolü Cezaevi İdaresi Direktörü (**Director of Prison Administration**) ile Borstal İdaresi Direktörü (**Director of Borstal Administration**) ne aittir. Müessesese memuru hariç diğerleri Cezaevi Komisyonu üyesidir. Beher üyenin belirli bir işle görevlendirilmiş ve sayıları değişen yardımcıları vardır. Sağlık servisi, din işleri, malî ve hukukî işler, iâşe gibi ihtisas hizmetleri İçişleri Bakanlığı kadrosuna dahil mütehassıs direktörler vasıtasıyla yürütülmektedir.

Cezaevi Komisyonu üyeleri cezaevleri üzerinde yüksek kontrol hakkına sahiptirler. Cezaevleri ve mahpusların bakımına matuf faaliyetlerde bulunup bu gayeyle mukaveleer yaparlar. Keza üyeler bizzat veya memurları vasıtasıyla cezaevlerini ziyaret edip bunların durumu, görevlilerin çalışma ve faaliyeti, mahpusların hayat şartları velhasıl cezaevleri idaresiyle ilgili bütün hususlarda incelemelerde bulunurlar; cezaevleri hakkındaki Kanun (**Prison Act, 1952**) hükümlerinin eksiksiz tatbiki için gerekli tedbirleri alırlar.

Komisyonun diğer bir mükellefiyeti de, ilgili Bakana, herbir cezaevi hakkında yıllık bir rapor sunmaktır. Bu Rapor Bakan tarafından Parlâmentoya takdim edileceği gibi halkın bilgisine hazır tutulmak gayesiyle resmî neşriyat arasında da yayınlanmaktadır. Cezaevleri hakkındaki Kanunun 5. maddesi gereğince söz konusu Rapor içinde muhakkak yer alması gereken hususlar şunlardır: Cezaevinin bir mesken olarak gösterdiği durum ve cezaevinde tutulan mahpusların günlük ortalamasıyla mahpus sayısının ulaştığı en yüksek seviye; beher cezaevinde mahpuslar tarafından görülen işlerin özelliği, bahusus imalât miktarı ve bu imalât muvacehesinde çalıştırılan mahpusların sayısı; beher cezaevinde mahpuslara tatbik edilen ceza ve bu cezaya sebep olan disiplin suçu hakkında bilgi, cismanî ceza tatbiki halinde bunun sebebi ve hususiyetleri.

Mezkûr Komisyon üyeleri Bakanlık memurları arasında ceza ve cezaevleriyle ilgili kimselerden seçilmekle beraber, sosyal hiz-

met ve eğitim alanlarında çalışıp temayüz etmiş kişiler de bu vazifeye tayin edilebilmektedirler (Prison Act, 1952, sec. 2, 3 4 ve 5).

Son yıllarda cezaevleri idaresinde bazı değişiklikleri hedef alan cereyan, bu arada Cezaevi Komisyonunun da ilgasını derpiş etmektedir. Bu konu geçen yıl Parlâmentoda müzakere konusu edilmiş olmakla beraber henüz kesin bir neticeye varılmış değildir. Yıllardan beri infaz alanında faydalı ve gayet verimli bir şekilde çalışmış olan söz konusu Komisyonun ilga sebebini izahta bizzat İçişleri Bakanlığı dahi güçlük çekmektedir.

Bugünkü şekliyle Cezaevi Komisyonu cezaevleri idaresini anonimlikten kurtaran, bu idareyi müşahhaslaştıran bir organ mahiyetindedir. Diğer bir deyimle Komisyon üyeleri mahpuslar ve ilgililer tarafından şahsen tanınmakta, bu da kendileriyle anonim değil, fakat şahsî bir münasebet, irtibat teminini mümkün kılmaktadır. Bu ise, infaz açısından ele alındığı takdirde, idare eden ve idare edilen münasebetlerini insanileştirip, bu cins münasebete herkesten fazla ihtiyaç duyan mahpusları manevî huzura kavuşturmaktadır. Bu sebeptendir ki Cezaevi Komisyonu görevlerinin Bakanlığa devri İngiltere'de daima itirazla karşılanmıştır (3).

3. Teftiş Komiteleri (Visiting Committes) ve Teftiş Kurulları (Boards of Visitors)

Bu hey'etlerin görevi, isimlerinden de anlaşılacağı gibi, infaz müesseselerini ziyaret ve teftiş, bunlarla ilgili her hususta gerekli bilgiyi Bakana vermek, ve bu müesseselerde tutulanların her türlü müracaat ve şikâyetlerini kabulle bu müracaatlar hakkında karar almaktır. Her müesseseye bağlı bir Teftiş Komitesi yahut Teftiş Kurulu vardır.

Teftiş Komiteleri: Münhasıran sulh yargıçlarından müteşekkildir. Sulh yargıçları (**Justices of the Peace**) meslekten değil fakat seçim suretiyle halk arasından yargılama görevine getirilen kişiler oldukları cihetle, meslekî deformasyona uğramamış kişilerde, Teftiş Komiteleri marifetiyle, cezaevleri idaresine iştirak ettirmektedir. Faaliyet alanına sadece o bölge mahkemesi tarafından doğrudan doğruya gönderilen sanık yahut mahkûmları kabul eden cezaevleri girmektedir. İçinde vazife görecekları idarî bölgenin mahiyetine göre, muhtelif mahkemeler (**County**'lerde **Quarter ses-**

(3) WINIFRED A. ELKIN, *The English Penal System*, Edinbourg 1957, s. 114.

sions, Borough'tlarda **Benches of Magistrates**) tarafından seçilip tayin olunur. Vazife süreleri bir yıldır; her Komite ilk toplantısında üyelerinden birini kendisine başkan olarak seçer.

Teftiş Kurulları ise İçişleri Bakanı tarafından, üyelerinden en az ikisi sulh yargıcı olmak üzere, en çok üç yıl için seçilir. Bu Kurulların faaliyet alanı Teftiş Komitelerinin yetkisi dışında kalan (yani idarî bölge nazarı itibara alınmaksızın memleketin herhangi bir yerinden gönderilecek sanık yahut mahkûmların bulunduğu müesseseler) diğer bütün cezaevleriyle tavrifleri (**remand centre**), küçük suçlulara mahsus **Detention Centre** ve **Borstal** müesseseleri girmektedir (**Criminal Justice Act, 1948 sec. 53; Prison Act, 1952 sec. 6; The Prison Rules, 1949 sec. 83 ve son.**).

Her iki hey'etin görev ve yetkileri Cezaevleri İktüzüğünde teferruatlı şekilde gösterilmiştir. Teftiş Komiteleri ve Teftiş Kurulları yahut bu heyetlere mensup üyeler, nezdinde vazife gördükleri müesseseleri sık sık ziyaret edecekler (Teftiş Kurulları ayda bir, Teftiş Komiteleri haftada bir) ve görevlerini ifa sadedinde en az ayda bir defa cezaevinde toplanacaklardır.

Söz konusu hey'etlerin başlıca vazifesini özet olarak üç grupta toplamak mümkündür: 1) Bunlar infaz müesseselerinin üst disiplin mercileridir; 2) Mahpusların şikâyet ve dileklerini kabul eden bağımsız kazaî hey'etlerdir; 3) Cezaevlerini ziyaret ve görevlerini ifa sırasında müesseselerin idaresine müteallik olmak üzere edindikleri bilgiyi, icabı halinde, İçişleri Bakanına yahut Cezaevi Komisyonuna iletirler. Keza şartla salıverilecek olan mahkûmların durumu hakkında Cezaevi Komisyonuna bilgi verecek ve tavsiyede bulunacak olan merci de gene bu heyetlerdir. (**Criminal Justice Act, 1948 sec. 53; Prison ACT, 1952 sec. 6; The Prison Rules, 1949 sec. 188 ve son.**).

Hemen hemen benzer vazife gören bu iki ayrı hey'etin aynı zamanda mevcudiyeti sebebi eski bir geleneğin muhafazası arzusu- dur. 1877 yılına kadar devam eden ikili cezaevi sistemi gereğince mahkemeler tarafından doğrudan doğruya gönderilen o mıntaka mahkûmlarının bulunduğu **mahallî cezaevleri** (İki yıla kadar hapis cezaları için) mahallî yargıçların, memleketin herhangi bir yerinden gelen ağır hapis mahkûmlarının bulunduğu (üç yıldan başlayan hapis cezaları için) **merkez cezaevleri** (convict prison) ise Devletin kontrolü altında bulunuyordu. Bu sebeple beherinin teftişi için ayrı iki teftiş hey'eti teşkil edilmişti. 1877 yılında bilûmum cezaev-

leri Devlet kontrolü altına geçtikten, yani mahallî merciler (idareler) cezaevi idaresinden ellerini çektikten sonra da bu ikili teftiş sistemi muhafaza olunmuştur.

4. Diğer Personel :

Hangi alanda olursa olsun takibi ve gerçekleştirilmesi düşünülen bir politika yahut plânın başarı şartının, bu plânı bizzat tatbik eden personele bağlı olduğu aşikârdır. Bu gerçeği gözden uzak tutmayan Cezaevi Komisyonu infaz müesseselerinde vazife alacak kalifiye personelin temini için daimî bir gayret göstermektedir. Bu personel temin edilirken gözönünde tutulması ve gerçekleştirilmesi gereken hususlar mezkûr Komisyona göre şunlardır: 1) Maaş ve diğer maddî hayat şartlarının mesleği çekici kılacak şekilde düzenlenmesi; 2) Bütün personelin tek vücut halinde, müşterek gayeye uygun şekilde çalışması; 3) Personelin gerekli eğitim ve malzemeyle teçhizi. Ancak bu son şartın gerçekleşmesi halindedir ki müşterek eserin başarı şansı artacak, ve başarıdan mütevellit memnuniyet hissi personelin gördüğü işe olan ilgisini arttıracaktır (4).

Bu genel mülâhazalardan sonra infaz müesseseleri personelinin nasıl organize edildiği, eğitim ve çalışma şartları konularını ele alalım.

a) Organizasyon :

Cezaevinin idare âmiri Müdür'dür (**Governor**). Büyük cezaevlerinde fazla olarak bir Müdür Yardımcısı (**Deputy Governor**) bulunabileceği gibi, küçük cezaevlerinde Müdür yerine bir Başmemur (**Chief Officer**) aynı vazifeyi görebilir. Ayrıca her cezaevinde bir din adamı (**Chaplain**), bir sağlık memuru (hekim) (**Medical Officer**) ve lüzumu kadar çeşitli diğer memurlar vardır. Müdür, din adamı, ve sağlık memuru Bakan tarafından, diğerleri ise Cezaevi Komisyonu tarafından tayin edilir. Tevkifevleri de dahil olmak üzere bugün bütün İngiliz cezaevlerinde vazife gören memurların sayısı 8500 civarındadır. Cezaevlerinde vazifeli öğretmenler ve sosyal hizmet görevlileri (bunlar merkezî idare tarafından değil, fakat mahallî eğitim mercileri ve infaz-sonrası patronaj organizasyonları tarafından temin edilmektedir) bu rakama dahil değildir.

(4) Bk. *Penal Practice in a Changing Society*, London 1959.

Cezaevlerinde vazife alan görevliler (**Prison Officers**) bu sıfatla faaliyette buldukları esnada bir polis memurunun (**constable**) sahip bulunduğu yetki ve otoriteye sahip olup aynı imtiyazlardan faydalanırlar.

Lüzumlu görülen cezaevlerinde, bunların hacmiyle mütenasip şekilde, bir veya birden fazla hekim ve hastabakıcı, psikiyatr, hekim olmayan psikoloğlar, ustabaşı ve ustalar, psikolojik test uzmanları, endüstri ve çiftlik idarecileri, depo sorumluları, cezaevlerinin ticaret ve emlak işlerinden sorumlu görevliler, mühendisler, ahçı ve ekmekçiler, şoförler mevcuttur.

Cezaevi memurları (**Prison Officer**) genel olarak Personel Dairesi (**Civil Service Commission**) tarafından açılan Genel Müsabaka İmtihanı neticesinde işe alınmakta, meselâ müdür yardımcılığı gibi bazı dereceler için de özel mücabaka imtihanları yapılmaktadır. İmtihanalarda başarı gösterenler Cezaevi Komisyonu tarafından evvelâ aday olarak tayin edilmekte, tecrübe devresi sonunda da uygun görülenlerin asaleti tasdik olunmaktadır.

Cezaevi personelini teşkil eden bu memurlar cezaevi müdürüne karşı şahsen sorumludurlar. Tek vücut halinde çalışmayı sağlamak için, cezaevinde mevcut çeşitli faaliyet gruplarının temsilcisi sıfatındaki üst kademe memurları senede en az dört defa Müdür'ün başkanlığı altında toplanıp müesseseye müteallik çeşitli meseleleri münakaşa ederler. Ayrıca cezaevlerinin üst kademe görevlileriyle Cezaevi Komisyonunun müştereken yaptığı yıllık konferanslar, infaz müesseselerinde tatbik edilecek politikanın tesbitinde gayet faydalı olmaktadır.

b) Cezaevi Görevlilerinin Eğitimi :

Yukarıda söz konusu edilen seçme imtihanında başarı gösterenler, memuriyet kademelerinin ilk derecesine aday olarak atanırlar ve bir aylık bir staj için herhangi bir müesseseye gönderilirler. Bu bir aylık stajın gayesi hem adayın kabiliyeti hakkında bilgi edinmek, hem de adaya meslek olarak seçtiği ve ileride göreceği iş hakkında açık bilgi vermektir. Bu ilk devreyi başarı ile bitirenler iki aylık bir süre için bir meslekî eğitim okulu olan **Prison Officers Training School**'a gönderilirler. Bu devreyi de başarı ile geçirenler asıl memur olarak cezaevlerine tayin edilirler. Şu hususu da belirtmek isteriz ki söz konusu memurların meslekî eğitimi burada bitmemektedir; kendileri tayin edilmiş oldukları mü-

essesede yeniden eğitime tâbi tutulmakta ve böylece aşağı yukarı bir yıllık bir staj devresi geçirmektedirler.

Müdür yardımcıları yahut Cezaevi Komisyonu tarafından terfi lââyık görülerek seçilen diğer görevlilerin eğitimi için kurulmuş bulunan **Staff College** ise, adayların sahip buldukları vasıflara göre altı yahut üç aylık kurslarla müstakbel müdür yardımcılarını terfi imtihanlarına hazırlamaktadır.

Ayrıca personelin hizmet içi eğitimine de büyük önem verilmektedir. İnfaz müesseselerinde vazife gören her şahıs (uzmanlar da dahil olmak üzere) için **Staff College**'de her yıl kısa süreli kurslar da tertip edilmektedir. Aynı zamanda kendileri, meslekî bilgilerini arttırmak gayesiyle, Üniversite yahut Enstitülere devam konusunda teşvik de görmektedirler.

Son olarak ilâve edelim ki, İngiliz cezaevleri idaresinde, Amerika Birleşik Devletlerindeki tam aksine, kuvvetli bir merkeziyetçilik hâkimdir. İdarede aşırı ademi merkeziyet Amerika Birleşik Devletleri cezaevlerinde infaza zarar veren bir keşmekeşliğe sebep olmuş, buna mukabil aşırı merkeziyet de İngiliz infaz sistemini sert ve kırılması güç bir yeknasaklık içine atmıştır. Meselâ günün filân saatinde bütün İngiliz cezaevlerindeki mahpus odalarının kapıların açılıp mahkûmlar tuvalete sevkedilmekte, bütün İngiliz mahkûmlar aynı saatte çay içmekte yahut aynı saatte yatağa girmektedirler. Bu husus, bizzat Cezaevi Komisyonu üyelerinin de kabul ettiği gibi, infazın ileri derecede ferdileştirilmesine engel teşkil etmektedir.

IV. MÜESSESELER

1. Cezaevlerinin Sınıflandırılması :

Bütün memleketlerde olduğu gibi İngiltere'de de infaz müesseseleri mahpusların objektif ve sübjektif durumları gözönünde tutularak birkaç sınıfa ayrılmış bulunmaktadır. Bunlar **Merkez cezaevleri** (Central Prisons), **Bölge cezaevleri** (Regional Prisons) ve **Mahallî cezaevleridir** (Local Prisons).

Konunun kolayca anlaşılması bakımından, her müesseseyi ayrı ayrı ele almadan evvel İngiltere'de mahpusların ne suretle sınıflandırıldıklarını görmek faydalı olacaktır.

Şöyle ki: İngiliz infaz sisteminde mahkûmlar **Young Prisoners' Class** (genç mahpuslar sınıfı), **Star Class**, **Ordinary Class** olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır.

21 yaşın altında bulunan mahpuslar Young Prisoners' Class'ı teşkil ederler.

21 yaş yahut bunun üstünde olup daha evvel bir ceza mahkûmiyeti sebebiyle cezaevine gönderilmemiş olanlar ise **Star Class'ı** vücutlarında getirirler; meğer ki **Reception Board** (kabul kurulu) (5) bunların karakter ve adlî sicilleri muvacehesinde bu sınıfın diğer müntesipleri üzerinde kötü tesirde bulunacağı kanaatında olma. **Reception Board** keza 21 yahut daha yaşlı mahsuplardan olup da evvelce herhangi bir ceza mahkûmiyeti neticesinde cezaevinde bulunmuş olanları da, önceki suçun mahiyetine yahut ilk suçla ikinci suç arasında geçen zaman veya mahpusun karakter ve siciline bakarak diğer sınıf arkadaşları üzerinde kötü etkisi olmayacağı kanaatine varırsa, **Star Class'a** koyabilir.

Bu ik grup dışında kalanlar **Ordinary Class'a** dahildirler.

Cezaevi Müdürü 17 yahut 17 yaşın üstünde bulunan mahpuslardan **Young Prisoners' Class'a** uygun gömediklerini, takdir hakkını kullanarak, her zaman **Star Class'a** nakledebilir. Müdür, keza, aynı mülâhazalarla, **Star Class** mensubu bir mahkûmu **Ordinary Class'a** geçirebilir.

Söz konusu gruplar muhtelif cezaevlerinde, imkân nispetinde, birbirinden ayrı yerlere konacaklardır.

Merkez cezaevleri üç yıl yahut daha fazla süreli hapis cezası mahkûmiyeti olan **Star** ve **Ordinary Class'a** dahil mahpuslara mahsustur. Sayıları bugünün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır.

Bölge cezaevleri özel mahpus grupları için yani özel gayelerle kurulmuş müesseselerdir; müşahede yahut belirli bir eğitimin sağlanması gibi. Bu çeşit cezaevlerine gönderilecek mahkûmların seçimi yaş, sicil, karakter ve mahkûmiyet süresi (eğitim imkânının sağlanabilmesi için en az bir, en çok dört yıl) nazarı itibare alınmak suretiyle yapılmaktadır.

Ceza süresi konusunda konulan kayıt mahfuz kalmak şartıyla genel olarak bütün **Star Class** mensupları bölge eğitim cezaevlerine gönderilmektedir. Bunlardan başka sicilleri müsait olan ve eğitim yoluyla ıslahları mümkün görülen, bu özel eğitim rejimine intibakları muhtemel olan **Ordinary Class** müntesipleri ve **cezalı**

(5) Reception Board Cezaevi Müdürü, ve Cezaevi Komisyonu tarafından tespit edilecek diğer cezaevi görevlilerinden müteşekkildir. Her mahkûm, cezaevine kalubünden evvel bu Kurul tarafından bir mülâkâta tâbi tutulur.

eğitim (Corrective Training) mahkûmları arasından titizlikle seçilenler de bu tip cezaevlerine yerleştirilmektedirler. Söz konusu ikinci grup mahpusların (Ordinary Class mensupları ve Corrective Training'e mahkûm olanlar) sayısının birinci gruptakilerin (Star Class) % 40'ından fazla olmamasına billhassa dikkat edilmektedir. Gaye, iyilerin müessesesi içinde daima çoğunlukta bulundurularak daha kötülere faydalı etkide bulunmasını sağlamaktır.

Bu iki tip dışında kalanlar ise **Mahallî cezaevlerini** teşkil ederler. Mahallî cezaevleri de kendi aralarında **Genel mahallî cezaevi**, **Özel mahallî cezaevi** olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geneller doğrudan doğruya mahkemelere bağlı olup mevküflarla, yargılamanın bitimini müteakip mahkûmun ilk gönderildiği cezaevleridir. Mahkûmların diğer cezaevlerine (merkez yahut bölge cezaevleri) sevki buradan yapılmaktadır. Özel mahallî cezaevi ise merkez yahut bölge cezaevlerine gönderilmeyecek **Star'lara** mahsustur. Şu halde gerekli sevkiyat sonunda genel mahallî cezaevlerinde kalacak olan mahkûmlar Ordinary Class'ın diğer tip cezaevlerine uygun görülmeyen (ceza sürelerinin kısalığı yahut şahsî özellikleri bakımından) mensuplarıdır. Esasen İngiltere'deki hapis cezası mahkûmlarının çoğunluğu da bu cezaevlerinde bulunmaktadır. Halbuki genel mahallî cezaevlerinin ne hacmi, ne de tesisat ve organizasyonu mahkûmların terbiye ve eğitimine müsait değildir. 1958 yılı istatistiklerine göre 15.000 hapis cezası mahkûmunun sadece 4.000'i merkez yahut bölge cezaevlerinde bulunmaktadır. Geri kalan 11.000 ise mahallî cezaevlerindedir. Üstelik bu cezaevlerinde bulunan mahpusların pek çeşitli olması da (5 yılın altında veya üstünde hapis cezasına mahkûm olup da merkez cezaevlerine nakledilmelerini bekleyen mükerrirler, borç sebebiyle cezaevine gönderilenler, üç aydan az hapis cezasına mahkûm küçükler, sevk bekleyen Borstal eğitimi yahut cezalı eğitim veya önleyici hapis cezası mahkûmları) kendilerinin eğitimini fevkalâde güçleştirmektedir. Halbuki mahallî cezaevlerinin asıl fonksiyonu, vazgeçilemez olan kısa süreli hapis cezalarını dahi mahkûmlar için yararlı bir hale getirmektedir. Keza mevkuf sanığın şahsiyetine en uygun düşecek cezanın tespitinde mahkemeye ışık tutacak, mahkûmların kendilerine en uygun eğitimi verecek cezaevlerine sevkinde cezaevi idaresine yararlı olacak müaşhedeler de -bu işle görevli özel müesseselerin (**Remand centre**) sayıca yetersizliği sebebiyle - mahallî cezaevlerinin fonksiyonuna dahil bulunmaktadır. Mahallî cezaevlerinin bu sıkışık durumunu daimî tenkitlere sebep olmaktadır. Genel mahallî cezaevlerindeki mahpusların çoğunlukla kısa süreli hapis cezası mahkûm-

ları olduğu gözönünde tutularak (6) bu cezaevlerinin, nispeten kısa makûmiyet süresinden azamî fayda sağlanacak şekilde düzenlenmesine gayret edilmektedir.

Açık cezaevleri: Bunlar anladığımız mânada bir cezaevi nevi olmayıp rejimi itibariyle klâsik kapalı cezaevlerinden ayrılan bir tiptir. Nitekim Cezaevleri Tüzüğü'nün 7. maddesinin, 5. bendi uyarınca «Cezaevi Komisyonu, Bakanın tasvibi üzerine, hapis cezasına yahut cezalı eğitime mahkûm olmuş mahpusların yahut mahpus gruplarının açık şartlar altında treatment için merkez, bölge yahut mahallî cezaevleri kurabilir». Mahiyet ve işleyişi bugün herkes tarafından bilinen açık cezaevleri hakkında uzun izahlara girmeği lüzumsuz buluyoruz. Yalnız şu kadarını söylemek isteriz ki, bunlar kaçmaları önleme gayesiyle konmuş emniyet tedbirlerinden (duvar, nöbetçi, telörgü vs.) mahrum; self-disiplinle, içinde yaşanan gruba karşı duyulan sorumluluk hissine müstenit bir terbiye sisteminin cari olduğu müesseselerdir.

Tesis, bakım ve idameleri kapalı cezaevlerine nispetle gayet ucuz ve keza terbiye prensiplerine kapalı cezaevlerinden daha uygun olan açık müesseselerin gösterdiği mahzurlar buralardan kaçmanın kolay olması ve kaçak mahpusların civar bölgelerde yeni suçlar işleyerek mintakayı dehşete salabilmeleridir. Bu mahzurları bertaraf gayesiyledir ki, açık müesseselere gönderilecek mahkûmların seçiminde gayet titiz davranılmakta, kendileri buralara sevkedilmeden evvel uzun bir süre müşahede altında tutulmaktadır. Açık cezaevinde gereği gibi davranmayan mahkûm da derhal kapalı cezaevine geri gönderilmektedir.

Şahsî özelliklerine binaen açık müesseselere lâyık görülmiyen mahpuslarla uzun süreli bir hapis cezasına mahkûm olmuş mükerirler (**Ordinary Class**) ve önleyici hapse mahkûm (**Preventive detention**) itiyadî suçlular hariç, diğer mahkûmlar genel olarak ve prensip itibariyle cezalarını açık cezaevlerinde çekmektedirler; 3 yıldan 4 yıla kadar hapis cezasına mahkûm olan **Ordinary Class** müntesipleri ancak cezalarının son yılında açık müesseseye nakledilmektedirler.

Açık cezaevleri bu mintaka sâkinlerini başlangıçta korkutmakta ise de, müessesenin kuruluşunu müteakip gerçek durumun anlaşılmasıyla bu korku dağılmaktadır. Nitekim bu mahiyette bir

(6) İngiltere'de mahkemeler tarafından verilen hapis cezalarının 3/4 ü 6 ayın altında, 1/2 si 3 ayın altında, 1/4 ü de 5 hafta yahut bunun altındadır.

tecrübe Ford'da (Sussex) kurulması kararlaştırılan açık cezaevi konusunda yapılmıştır. Şöyle ki, dikkatle seçilen 31 mahkûmun Ford cezaevine getirilmesinden hemen sonra mintaka sâkinleri arasında bir anket yapılmış, bu ankette mintaka halkı ittifakla bundan böyle civarda genç kızlara tecavüzlerin artacağı, ihtiyarların evlerinde kendilerini emniyette hissetmiyeceği, emlâk kıymetinin düşeceği, bölgenin turistik değerinin azalacağı endişelerini izharla duydukları huzursuzluğu belirtmişler ve bu teşebbüse muhalefet etmişlerdi. Müessesenin açılışından onüç ay sonra yapılan ikinci bir ankette, mahpusların müspet davranışı neticesi bu korkunun geniş ölçüde dağıldığı tespit edildiği gibi, ilk tahminlerin yersiz olduğu da görülmüştür. Hattâ bir kısım bölge sâkinleri mezkûr cezaevine büyük bir ilgi göstererek her hususta mahkûmların yardımına koşmuşlar, bu suretle müessesenin gayesine hizmet etmişlerdir (7). Son olarak belirtmek isteriz ki açık müesseselerin meskûn mintaklardan çok uzakta, yurdun ücra köşelerinde kurulması güdülen gayeye aykırıdır; zira bu müesseselerde cezaevi hayatının normal toplum hayatına en yakın şekilde düzenlenmesi gerekmektedir ve bunun için de dış muhitte sıkı bir irtibat zaruridir.

2. Cezaevlerinin Maddî Şartları :

İngiltere'de mevcut cezaevlerinin hemen hemen tamamını 19. yüzyıldan kalma eski binalar teşkil etmektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında cezaevi olarak inşa edilen tek bina 1910 tarihlidir. 1950 den yeni cezaevleri inşa programının yapıldığı 1959 yılına kadar, bütçe güçlükleri sebebiyle, ya eldeki binalarla yetinilmiş veya hut da tamamen başka maksatlarla yapılmış binalar tâdil edilerek cezaevine çevrilmiştir. 20. yüzyılda İngiltere'de cezaevi olarak inşa edilen ikinci bina ise 1958 tarihini taşımaktadır. İçişleri Bakanlığı Cezaevleri Direktörünün uzmanlar huzurunda yaptığı bir basın toplantısında (15.7.1961) belirttiği üzere İngiltere'de halen 28.000 mahpus vardır ve bunların sayısı her ay artmaktadır; bu duruma çare bulmak üzere Cezaevi Komisyonu ile Bayındırlık Bakanlığı 15 milyon sterlinlik bir inşa programı üzerinde çalışmaktadır. Bu program tamamlandıktan sonra bir odada üç kişinin yatması kaide halinden çıkıp bir istisna olacaktır.

Bugünkü durum muvacehesinde, sayıları her yıl artan mahkûmların müsait müesseselere konup kendilerine 20. yüzyıl ceza ilminin gerçeklerini tatbik hemen hemen imkânsız bir hal almıştır.

(7) Bk. *The Times*, (günlük gazete, Londra) 5.4.196.

Gayeye uygun bina yokluğunun sebep olduğu kötü tatbikata, kapalı cezaevlerine nispetle daha ucuza malolan açık yahut yarı açık müesseseler kurmak suretiyle çare bulmağa çalışılmaktadır. Fakat bütün mahkûmlar bu tip müesseselere konulamıyacağına, yani açık cezaevlerine konulabilecek mahpus sayısının da bir sınırı olduğuna göre klâsik tip cezaevleri inşası bir zarurettir. Halen çeşitli ihtiyaçlara cevap verecek sekiz cezaevi (1800 kişilik) inşa halindedir.

Mevcut klâsik tip cezaevleri oda esasına göre kurulmuştur. İstiap hacimleri en az 80, en çok 1.000 yatak arasındadır. Çoğunluğu 400 ilâ 500 yataklı cezaevleri teşkil etmektedir. Fazla büyük cezaevlerinin gerek idare gerekse mahpusların terbiye ve ıslahı bakımından ortaya çıkardığı güçlükler gözönünde tutularak yeni binalar 400 yatak esasına üzerine kurulmaktadır. Hattâ bu sayının dahi yüksek olduğu; oda yerine yatakhanelerden müteşekkil en çok yüz kişilik cezaevlerinin gayeye daha uygun olacağı ileri sürülmektedir (8).

Esasında her mahkûma bir oda vermek gerekmekte ise de, bugün mahpus sayısının yüksekliği ve bina sayısının azlığı buna engel olmaktadır; hâlen 7.000 den ziyade mahpus, üç kişi bir odada kalmaktadır. Odaların ebadı aşağı yukarı $3.90 \times 2.10 \times 2.75$ metredir. Eski binlarda pencereler küçük ve yüksek, yenilerde ise alçak ve geniştir. Binalar umumiyetle bloklar halinde inşa edilip bunardan biri idare ve müşterek hizmetlerde (yemek salonu, jimnastikhane, sınıf vs.) tahsis olunmaktadır. Modern cezaevi mimarisinin bugüne kadar alışıl gelmiş cezaevi manzarasından mümkün mertebe sıyrılmasına gayret etmektedir (9). Bu cümleden olarak müesseselerin duvarları alçaltılmakta, kaçmaları önleyecek emniyet tedbirleri de duvarların iç tarafına alınmaktadır.

V. MAHPUSLAR VE İNFAZ REJİMİ

Daha evvel de birkaç kere belirtildiği üzere, bütün dünyada olduğu gibi İngiltere'de de suçluluk eğrisi yıldan yıla yükselmekte, bu durum da cezaevleri idaresinin işini ağırlaştırmaktadır. Her ne kadar bu memlekette suçlular kısa süreli hapis cezaları yerine tercihan para cezasına yahut nezaret altında serbestiye (**Probation**)

(8) Bk. H. JONES, *Prison Reform Now*, London, 1959, s. 5.

(9) Bk. *The British Journal of Criminology* (Special Number on Prison Architecture), V. 1, No. 4, April 1961.

mahkûm edilmekte iseler de, hapis cezası genel ceza sisteminde en önemli yeri işgalde berdevamdır.

Meselâ 1959 yılı istatistiklerine göre yüksek dereceli mahkemeler tarafından (Quarter sessions; Assize) yargılanıp **indictable offence**'dan suçlu bulunan 18.228 kişiden (21 yaş ve bu yaştan üstünde) 2872 si (% 15,5) probasyon, 2554 ü (% 14,1) para, 10.706 sı da (% 58,5) muhtelif hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Keza **Magistrates' Court**'larda gene **indictable offence**'den suçlu bulunan 57.119 kişiden (21 yaş ve bu yaştan üstünde) 5913 ü probasyona (% 10,3); 31.140 ı para (% 54,4) ve 9697 si hapis (% 17) cezasına mahkûm olmuştur.

Şu hususu da ayrıca belirtmek gerekir ki, mahpus sayısında vaki yükselmenin sebeplerinden birini de uzun süreli hapis cezaları sayısındaki artış teşkil etmektedir; 12 aydan fazla hapis cezasına mahkûm olup da bir yıldan diğer yıla devredilen mahpuslar cezaevleri nüfusunun mütemadiyen artmasına sebep olmaktadır.

1. Mahpusların Sınıflandırılması :

Hapis cezalarının infaz şeklinin bu ceza ile güdülen gayeye ulaşılacak surette tanzimi gerektiği aşikârdır. Bu gayenin, suçluların tedavi ve eğitimi olduğu da artık münakaşasız kabul edilen bir gerçektir. Nitekim İngiliz Cezaevleri Tüzüğü'nün 6. maddesinde «mahkûm mahpusların tedavi ve eğitiminde güdülecek gaye, onlarda tahliyelerini müteakip dürüst ve faydalı bir hayat sürmek arzusunu doğurmak ve kendilerini bu şekilde harekete uygun olarak hazırlamaktır» denilmektedir. Cezaevlerinde mevcut mahkûmlar mütecanis bir kitle teşkil etmedikleri cihetle, bunları tedavi ve eğitime başlarken yapılacak ilk iş kendilerini bir sınıflamaya tâbi tutmak, ayrı gruplara ayrı metodlar tatbikiyle islahlarına çalışmak olacaktır.

Mahpusları sınıflamada kullanılacak ölçüler çeşitlidir:

— Tamamen objektif bir ölçüye göre mevkufların mahkûmlardan, cürüm suçlularının kabahat suçlularından, erkeklerin kadınlardan, küçük suçluların büyük suçlulardan ayrılması;

— Keza gene objektif bir ölçüye göre, meselâ adlî sicil kayıtları esas alınarak, ilk defa suç işleyenlerin mükerrirlerden ayrılması;

— Yahut karakter ve mizaç gibi tamamen sübjektif bir ölçüye göre nispeten iyilerin âşikâr kötülerden ayrılması;

— Nihayet mahkûmların şahsî kabiliyet ve ihtiyaçları gözönünde tutularak, kendilerine bu kabiliyet ve ihtiyaçları muvacehesinde en uygun düşecek eğitim ve tedaviyi sağlama gayesiyle, tamamen sübjektif, müspet ve yapıcı bir ölçüye göre sınıflandırma.

Cezaevlerinde yapılacak sınıflandırmaların en önemlisi bu sonuncudur. Bir mahkûmun ıslah ve eğitim şansı evvelâ bu çeşit sınıflandırmanın, sonra da bu sınıflandırma neticesi ortaya çıkacak gruplara tatbik edilen metodun muvaffakiyetine bağlıdır. İncelemelerimizin bu kısmında etraflı olarak ele alacağımız konu budur.

İngiliz cezaevlerinde kadınlar erkeklerden, mevkûflar mahkûmlardan, 21 yaşın altında bulunan küçük suçlular büyüklerden ayrı yerlere konulmaktadır; keza 21 yaşın üstündeki mahkûmlar da mükerrir olup olmadıklarına göre, binaların verdiği imkân nispetinde, yekdiğerinden ayrılmaktadır.

Mahpusların yukarıda belirtilen ölçülere uygun olarak sınıflandırılması Cezaevi Kabul Kuruluna (**Reception Board**) aittir. Bu Kurul da, daha önce işaret edildiği gibi, cezaevi müdürü ve Cezaevi Komisyonunca tespit edilen diğer cezaevi personelinden müteşekkildir. Söz konusu Kurul, cezaevine gelir gelmez mahkûmla bir mülâkat yapıp kendisinin eğitimi için ne gibi tedbirler alınacağını kararlaştırır. Mahallî cezaevlerinde ise aynı Kurul mahkûmları, kabullerini müteakip, yaş, karakter ve geçmişlerine göre sınıflandırır.

Mahkûmların cezaevlerinde tamamen sübjektif açıdan yani şahsiyet gözönünde tutularak sınıflandırılması cezaevi eğitiminin temel taşını teşkil etmektedir. Cezanın yahut tedbirin gerçek anlamda bu şekilde ferdileştirilmesi (idarî ferdileştirme) 1948 tarihli **Criminal Justice Act**'ın ilk maddesiyle daha da kolaylaştırılmış bulunmaktadır. Bu madde ağır hapis, kürek cezası gibi cezaları, bir şahsın özel bir gruba dahil bir suçlu sayılarak tâbi tutulacağı özel muamelenin mahkemece tayini (meselâ kürek cezasının muhtelif şekilleri) keyfiyetini ilga etmiştir. Şimdi İngiltere'de bu eski spesifik cezalar yerine mahkeme sadece ve alelâde bir hapis cezasına hükmetmekte (ilk defa suç işleyenler için); bu cezanın muhtevası ise suçlunun şahsiyetine göre cezaevinde cezaevleri mütehassıs personeli tarafından tespit olunmaktadır.

Mahkûmların sınıflandırılması yani cezanın ferdileştirilmesinin ilk şartı mahkûmun her bakımdan, mümkün olduğu kadar et-

raflı bir şekilde tanınmasıdır. Ancak bu sayededir ki suçlu şahsiyete en uygun düşecek tedbirin seçimi mümkün olacaktır. Bu cümleden olmak üzere modern ceza ilmi sanığın suçluluğa müteallik mahkeme kararından evvel fennî, mediko-psikolojik ve sosyal muayenesi üzerinde ısrarla durmaktadır. Bununla beraber itiraf gerekir ki gerek günümüz usul kanunlarının hiç olmazsa zimnen benimsemiş bulunduğu bazı genel prensipler, gerekse uzman personel temininde karşılaşılan güçlükler bu mânada bir muayenenin eksiksiz ifasını imkânsız kılmaktadır. Bu bakımdan İngiltere'de durum diğer Avrupa memleketlerindeki farklı değildir. Sayıları birkaçı geçmeyen bazı büyük cezaevlerinde psikiyatrik tecrübeye sahip cezaevi hekimi, psikolog ve tecrübe asistanının yardımıyla bu muayeneyi yapmaktadır. Çoğunluğu teşkil eden küçük cezaevlerinde ise söz konusu muayene doğrudan doğruya cezaevi hekimi tarafından sathî bir şekilde yapılmaktadır. Sanığın şahsiyetine müteallik diğer bilgi ise polis, sosyal asistan, probasyon görevlisi yahut mektep idaresi veya ebeveyn yahut patronaj teşkilatları marifetiyle toplanmaktadır. Bugünkü temayül suçlunun adli sicilini tetkike dayanan sınıflandırma yerine, şahsiyetin incelenmesine müstenit bir sınıflandırma sisteminin kabulü merkezindedir.

Hüküm öncesi muayenenin gayesi isabetli tedbir yahut cezayı tayin, hüküm sonrası muayeneninki ise cezada gerçek ferdileştirmeyi sağlamaktır. Hüküm sonrası muayene için mevcut teşkilât ve tesisler, hüküm öncesinininkilere nazaran daha mükemmel durumdadır. Gerçekten çoğu suçluların gönderildiği mahallî cezaevlerinin bu bakımdan sahip olduğu imkânlar kısır ise de, Borstal yahut önleyici hapis veya cezalı eğitim mahkûmları içi özel sınıflandırma «merkezleri» mevcuttur.

2. Mahkûmların Eğitimi :

İngiltere Cezaevleri Tüzüğüne göre mahkûmların tedavi ve eğitiminde güdülecek gayenin onlarda, tahliyelerini müteakip, toplum içinde dürüst ve faydalı bir hayat sürmek arzusunu doğurmak ve onları bu şekilde harekete hazırlamak olduğunu bir kere daha tekrar edelim. Gayesi sarîh olan bu eğitime temel teşkil edecek esaslar da: mahkûmun bir meslek sahibi edilmesi; ferdî ve sosyal terbiyesine önem verilmesi ve bu bakımdan personelin şahsî etkisinin sağlanmasıdır. Söz konusu «şahsî etki» nin temini ancak personel-mahkûm münasebetlerinin yeni bir görüşle ele alınmasına

bağlıdır. Nitekim Norwich cezaevinde ve Norwich sisteminin tatbik edildiği diğer bazı müesseselerde personel ve mahkûm münasebetleri bambaşka, daha liberal bir şekilde düzenlenmiş, ilk iş olarak cezaevi personelinin üzerinden eski «zindancı» kisvesi kaldırılmıştır. Bunun mânası vazifeli personelin mahkûmlarla dost olup onları teselli etmesi, onlarla ahbaplıkta bulunması değildir. Personel, mahpusun duygusunun ve huzursuzluğunun gerçek mahiyetini anlayacak ve bu hisleri onun yaşayış şeklini değiştirmesinde müessir âmil olarak kullanacaktır. İnsanı rahatsız eden bu hislerden mahrum mahkûm, kendi kendini ıslah için gerekli derunî ihtiyaçtan da mahrum kalmış demektir (10).

Gayesi malûm eğitime temel teşkil edecek diğer bir esas da, mahkûmlarda şahsî sorumluluk hissini geliştirilmesidir. Açık cezaevlerinin bu gayeyle kuruldukları malûmdur. Sorumluluk hissini geliştirilmesinde önemli bir unsur mahkûmun ailesiyle olan ilgisinin tanzimi ve bu ilginin devam ettirilmesidir. Bu bakımdan mahkûma yakınlarının hayatıyla ilgilenme imkânının sağlanması gerekmektedir. Böylece, aynı zamanda, mahkûm normal toplum hayatından da tecrit edilmemiş olacaktır.

Uzun süreli hapis cezalarının, sert ve yıldırıcı bir infaz rejiminin mahkûmlar üzerindeki manevî kötü tesirleri edinilen tecrübelerle sabit olduğundan, İngiltere'de bu tatbikata da son verilmiştir. Meselâ müebbet hapis cezası, her ne kadar adı müebbet ise de, ortalama olarak on yılı aşmamaktadır; müebbet hapse mahkûm şahıs en çok on yıllık cezaevi hayatından sonra şartla salıverilmektedir (11).

Keza mahkûmların, tahliyelerini müteakip, normal toplum hayatını yadırgamamaları gayesiyle, bunların dış âlemle olan münasebetlerine de, eğitimlerinde, büyük önem verilmektedir. Hayırderneklerinin bu vâdideki yardım ve aracılığı pek yararlı olmaktadır. Aynı şekilde gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi vasıtalarla mahkûmların dış âleme olan ilgileri uyanık tutulmakta, bu suretle mevcut toplum içi bağların kopmamasına çalışılmaktadır. Sir Alexander Paterson'un dediği gibi «insanları, esaret şartları altında, hürriyet için eğitmek imkânsızdır». Açık müesseseler tecrübesinin de bu fikirden doğduğu malûmdur. Günümüz infaz tatbikatı

(10) H. JONES, a.g.e., s. 6.

(11) Ağır suçların son yıllarda birden artması müebbet hapis süresinin en az 25 yıllıkla çıkarılması lehinde parlömanter bir cereyanın doğumuna sebep olmuştur. Bk. The Times (Günlük gazete, London), 30.6.1961.

bu yönde küçümsenemeyecek bir gelişme göstermiş bulunmakla beraber, mahkûmların eğitiminde sun'î hayat şartlarından, mahpusların «müesseseseleşmesinden» tamamen kurtulunmuş da değildir.

Mahkûmların treatmanına hâkim prensiplerin bu kadar vâzih surette tespit olunmasına rağmen bu prensiplerin tatbikine elverişli cezaevlerinin mahdut sayıda bulunması, en yeni metodların en geniş şekilde tatbikine engel olmaktadır.

3. İnfaz Rejimi :

İngiltere'de tatbik edilen infaz rejiminin izahına girmeden evvel şu hususun bilhassa belirtilmesi gerekmektedir: İngiliz infazcılarına göre suçlu, cezaevine orada cezalandırılmak için değil, fakat bir ceza olarak gönderilmektedir. (An offender is sent to prison as a punishment not for punishment). Bu bakımdan hapis cezasının korkutucu vasfı cezanın infaz şeklinde değil, mücerret var oluşunda gizlidir. Şu halde hapis cezasının infaz şeklini maddî ezaya müstenit orta çoğ modeli üzerine düzenlemek lüzumsuz hattâ mahkûmun ıslahı bakımından zararlıdır. «İslah» ve «korkutma» mefhumları ancak bu anlayış içinde kabili teliftir: rejimi itibariyle hakikaten korkutucu hapis cezası ıslah edici özellikten mahrum olacaktır.

Saniyen, rejimleri yekdiğerinden ayrı olup infaz şekilleri bizzat kanun tarafından tayin edilmiş bulunan kürek, ağır hapis vs. gibi hürriyeti bağlayıcı cezaların 1948 yılında ilgası ve bunlar yerine bir tek «hapis» cezasının ikamesi, cezaevleri idaresinin mezkûr cezanın yerine getirilme şart ve şekilleri konusundaki yetkileri genişletmiştir. Bugün artık hapis cezasının infaz şekli kanun ve mahkemeler tarafından değil, doğrudan doğruya cezaevleri idaresi tarafından tespit edilmektedir. Bunun ise müeyyidenin ferdileştirilmesindeki önemi açıktır.

Cezaevlerinin infaz rejimi bir müesseseden diğer müesseseye değişmektedir. Mahallî cezaevleri her mahpusa bir oda esas alınmak suretiyle düzenlenmiştir. Fakat bu klâsik anlamda bir «hücre», tecrit sistemi değildir; İngiltere'de hücrede tecrit ancak mahkûmlar için bir disiplin cezası olarak mevcuttur. Odaların, kullanılmadan evvel, her bakımdan hijyen kaidelerine uygun olduğu hususu Cezaevi Komisyonu üyelerinden biri tarafından tasdik edilecek ve bunların alabilecekleri en çok mahkûm sayısı tespit oluna-

caktır. İstisnaen bir hücrede üç kişi kalabilir; fakat bu istisna bugün için ana kaide haline gelmiş bulunmaktadır. Her mahpusun ayrı bir yatağı vardır. Cezaevine kabulü sırasınca her mehkûmun eşyası aranacak, yasak maddeler alınacaktır. Keza mahkûmların yaşı, kilosunu, özel alâmetleri ve lüzumlu görülen diğer ölçülerinin kaydolunacağı bir kütük tutulmaktadır. Cezaevine girişte sıcak banyo ve hekim muayenesi mecburidir. Bu muayene mümkün olduğu kadar erken, nihayet en geç yirmi dört saat içinde yapılacak; sağlık durumunun kaydı gayesiyle de ayrı bir kütük tanzim olunacaktır.

Mahpusların, cezaevlerine kabulleri sırasında, mensup oldukları mahpus sınıfının tretmanına müteallik esas ve nizamları ve bilmeleri gereken diğer hususları (kazanç ve imtiyazlara, dilek ve şikâyetlere, disiplin kurallarına müteallik vs.) eksiksiz öğrenebilmeleri için tertibat alınacaktır.

Oda esasına dayanan mahallî cezaevlerinde gün saat 6.30 da başlamakta ve şu surette devam etmektedir: Saat 6.30: kalkma, oda temizliği, yıkanma, giyinme; saat 7: odaların açılması, gece kaplarının boşaltılması, kahvaltı (odalarda yahut yemekhane), jilet dağıtımı, cezaevinin kilitlenmesi, sayım; saat 8.45: kilitlerin açılması çalışmak için dışarı çıkış; saat 11.30: çalışmanın bitimi; saat 12: cezaevine dönüş, kilitlerin kapatılması, sayım, yemek; saat 13.30: kilitlerin açılması, işe gidiş; saat 17: cezaevine dönüş, yemek; saat 17.30: sayım, mahpusların gece için kilitlenmesi; saat 19: kakao yahut çay dağıtımı; saat 21: ışıkların söndürülmesi.

Muhafaza ve emniyeti kolaylaştırmak için mahkûmlar grup halinde ayrılmakta ve her grupun başında bir görevli bulunmaktadır. İngiltere'de, polisler gibi, cezaevlerinin muhafazası vazifesiyle görevlendirilmiş olan personel de silâh taşımamaktadır. Vatandaşın vatandaşa karşı silâhlendirilmesini İngiliz esprisi kabul etmemektedir.

İngiliz cezaevlerine sert bir disiplin ve nizam anlayışı hâkim olmakla beraber, mahpusların firarını önlemek ve intizam içinde seyreden bir müşterek hayat sağlamak gayesiyle vazedilen tahditlerden gayrısı lüzumsuz görülmektedir. 1961 yılı içinde bazı müesseselerde vuku bulan ayaklanma ve firar hâdiseleri üzerine, halk efkârında cezaevi rejiminin sertleştirilmesi lehinde bir cereyan belirmiş; bunların sebeplerini tetkik ettiren İçişleri Bakanı mahallî cezaevlerinde disiplinin takviyesi emrini vermiştir. Bu sebeple alı-

nan diğer tedbirler, mahallî cezaevlerinde mevcut uzun süreli hapis cezası mahkûmlarından kötü sicillilerin daha muhkem cezaevlerine nakli; keza bunların gerçek karakter ve mizacını tespit gayesiyle daha esaslı bir muayeneden geçirilerek güç mizaçlıların ayrı müesseselerde toplanmasıdır. Böylece sicil ve karakter esasına göre yapılacak bir ayırma ile ayaklanmaların önüne geçilmek istenmektedir. Keza cezaevlerinin istiap hacimlerinden çok daha fazla sayıda mahkûm barındırmak zorunda oluşu ve personel noksanlığı da bu hâdiselere sebep olarak ileri sürülmektedir (12).

Cezaevi personelinin mahkûmlar üzerinde lüzumsuz kuvvet kullanması, mahkûmların izzeti nefsinin kırılması yasaktır. Personele, cezaevlerinde disiplin ve otoritenin zecri tedbirlerle değil, dürüst ve insanî muamele ile sağlanacağı daima telkin edilecektir.

Herşeye rağmen müessese disiplinini bozan mahkûmlar, Cezaevleri Tüzüğünde gösterilen disiplin kabahatlerine tekabül eden disiplin cezalarıyla cezalandırılacaklardır; mahkûmu bu sebeple cezalandırma yetkisi de sadece cezaevi müdürüne yahut müdür tarafından görevlendirilen kimseye veya, duruma göre, Teftiş Komiteleri yahut Teftiş Kurullarına veyahut da Cezaevi Komisyonu üyelerine aittir.

Disiplin kabahati işleyen mahpusa tatbiki mümkün cezalar: belirli bir süre için imtiyazların kaybı; ücrette tevkifat; müşterek çalışmalardan mahrumiyet, hücre hapsi; kuru ekmek ve su rejimi; isyan ve isyana teşvik suçlarında da dayak cezasıdır. (On sekiz değneğe kadar). Zincire vurmamak yasaktır; ancak ilgilinin, kendisine yahut başkalarına veya cezaevine ait eşyalara zarar vermesi yahut cezaevi içinde gürültü çıkarması muhtemel olan hâllerde 24 saati geçmemek üzere (bazı istisnalar hariç) demire vurulması mümkündür. Bu kimseler, icabında, müdürün emriyle kırılmaz mobilyalı ve ses geçirmez özel hücrelere de kapatılabilirler.

Hücre hapsi, dayak cezası ve kuru ekmek - su rejiminin tatbiki için Sağlık görevlisi hekimin izni alınır. Hücre hapsine konanlarla ekmek - su rejimine tâbi tutulanlar en az günde bir defa müdür ve cezaevi hekimi tarafından ziyaret edilecekler; ayrıca hücreye konanları bu işle özel surette görevlendirilmiş bir memur en fazla üçer saatlik ara ile ziyaret edecektir.

(12) The Times, 19.4.1961; 20.4.1961; 22.6.1961 (Lordlar Kamarasında meselenin mü-nakaşası); keza The Sunday Times, 16.4.1961; The Observer, 16.4.1961 (Haftalık gazete, London).

Daha evvel de belirttiğimiz gibi her mahkûma cezaevine girer girmez mahpusluk statüsü ve rejimi, dilek ve şikâyetler için açık tutulan yollar hakkında, ve hasıl bir mahkûm için lüzumlu ve faydalı olabilecek her türlü bilgi verilecektir. Bu husus çoğu cezaevlerinde odalara asılan matbu kartlar vasıtasıyla yerine getirilmektedir. Arzu eden her mahpus, en kısa zamanda, cezaevi müdürünü, din ve sağlık hizmetleri görevlilerini, Teftiş Komitesi veya Cezaevi Komisyonu üye ve yardımcılarını serbestçe görmek hakkına sahiptir. İcabında dilek yahut şikâyetlerini, bu gaye ile hazırlanmış matbu fişlere yazarak, doğrudan doğruya İçişleri Bakanına da gönderebilir. Müracaatına verilen cevabı tatminkâr bulmayan mahkûm meseleyi müzakere için bir milletvekili marifetiyle parlâmentoya da götürebilir.

İngiliz cezaevlerinde imtiyaz ve mükâfatlar da değişik bir zihniyetle dağıtılmaktadır. «Tedrici» olarak adlandırılan klâsik mükâfat anlayışına göre imtiyazlar iyi hâl gösteren mahpuslara zamanla tanınacak; yani infaz rejimi tedricen yumuşayacak ve bu suretle her mahkûm mükâfata nail olmak gayesiyle iyi hâl göstermeğe gayret edecektir. Halbuki yeni telâkki tamamen aksi çözüm şeklini tavsiye etmektedir. Mükâfat ve imtiyazlar mahkûmlara mümkün olduğu kadar erken, hattâ cezaevine giriş gününden itibaren, tanınacak; bu suretle kendilerinin eğitiminde müessir bir rol oynayacaktır. Meselâ Tüzük gereğince mektuplaşma en çok otuz günde bir (pratikte onbeş günde bir), ziyaret ise dört ilâ sekiz haftada birdir. Bu süreler mahkûmlar için bir hak olup geri alınmaz. Daha sık mektuplaşma yahut ziyaret ise bir imtiyazdır ve her an geri alınabilir. İmdi sahip olunan birşeyin kaybı, mahiyeti ve zevki henüz bilinmeyen bir imtiyazın temininin gecikmesinden daha fazla insana elem vereceği için, bu sistem sayesinde (yani imtiyazı kayıp bir ceza haline getirilerek) cezaevi içinde inzibatı temin kolaylaşacak; aynı zamanda mahkûm hem normal hayat şartlarından fazla uzaklaşmamış, hem de imtiyazı kaybetmemek için iyi hal gayreti kamçılanmış olacaktır. Bu mülâhazalar neticesidir ki günümüzde İngiltere'de uzun süreli cezaya mahkûm mükerrir ve itiyadî suçlular hariç (bunlara müterakki imtiyaz sistemi tatbik edilmektedir) diğer bütün mahkûmlar cezaevi hayatının ilk gününden itibaren eskiden imtiyaz sayılan avantajların tümünden faydalanmaktadırlar. Yani mahkûmlar dışarıdaki yakınlarıyla mümkün olduğu kadar sık yazışabilecek, ziyaret kabul edebilecek (ziyaret ve yazışmalar kontrole tâbi olduğundan, idarî imkânlar ölçüsünde), kitaplardan faydalanabilecek, gazete, dergi vs. getirebilecek özel

kurslara devam edebilecek, ücretinin belirli bir miktarını kantinde istediği gibi harcayabilecektir. Tamamen iyi hal gösterenlere üstelik - belirli bir süre sonunda - odasında başı şahsî eşyalara, radyoya sahip olabilmek, yemekleri topluca yiyip akşam yemeklerinden sonra bir müddet beraberce oturup konuşmak vs. gibi ek imtiyazlar da tanınmaktadır. Keza iyi hâl sebebiyle kazanılan mükâfatlardan biri de bir ay yahut daha fazla hapis cezasına mahkûm olanların ceza sürelerinden 1/3 nispetinde yapılacak indirmedir. Fakat bu indirme neticesinde hiçbir hapis cezası otuzbir günün altına düşürülemez.

Bu suretle normal toplum hayatına mümkün mertebe yaklaştırılan cezaevi hayatı mahkûmun normal hayata ne derece intibak edeceğini tecrübe ve kontrol imkânını da sağlayacaktır. Bu test mahkûmun tanınması bakımından herhalde çok faydalıdır.

Cezaevi Komisyonu üyeleri mahpusların, «söz» üzerine, özel gayelerle (doğum, hasta ziyareti, ölüm, evlenme vs. gibi) izinli çıkmalarına da müsaade edebilirler. Bilhassa iki yıl yahut daha uzun hapis cezasına mahkûm olanlar mahkûmiyet sürelerinin sonlarına doğru, sicilleri müsaitse, beş günlük izinle evlerine gidebilirler. Bu suretle kendilerinin, tahliyelerinin hemen akabinde, bir işe yerleşip çalışmaya başlamaları sağlanmış olacaktır.

Cezaevlerinde öğretime de büyük bir önem verilmektedir; bugün İngiliz cezaevlerinde 1300 e yakın sınıf mevcuttur. Okuyup yazma öğreten sınıflardan gayrisi (genel kültür sınıfları) mecburî olmamakla beraber talipleri pek çoktur. Sınıf çalışmaları sayesinde hem mahkûmların bilgisi arttırılmakta; hem de kendilerine sebatın, güçlüklerden kaçma yerine bunlarla mücadelenin ne olduğu öğretilmektedir. Aynı zamanda boş saatler değerlendirilmekte, hasta hayallerin yerini sağlam düşünce almaktadır.

Cezaevlerinde görevli öğretmenler mahallin eğitim makamları tarafından temin edilmekte fakat bunlar ödeneklerini cezaevleri bütçesinden almaktadırlar. Öğretimin ilk basamağını okuyup yazma bilmeyenlere bunun öğretilmesi, son basamağını da arzu edip lâayık görülenlerin özel derslerle Üniversite imtihanlarına hazırlanması teşkil etmektedir. Tabii bu arada meslekî eğitim de ihmal edilmemektedir. Her cezaevinin bir sinema salonu ve radyosu, büyüklerde fazla olarak bir de televizyon vardır. Mahpuslar tarafından tertiplenen konser ve temsillere zaman zaman dışarıdan da davetli çağırılmaktadır.

Cezaevlerinde Çalışma ve İş Düzeni :

Mahkûmların çalıştırılması artık günümüzde, eskiden olduğu gibi, onlara yükletilen ek bir eza değil; suçlunun eğitiminde temel taşı vazifesi gören bir unsurdur. Böylece kendileri hem boş kalmadan mütevellit sıkıntıdan kurtulacaklar, tembelliği itiyat edinmiyecekler; hem de muntazam bir hayat yaşamağa alışıp bir meslek öğreneceklerdir.

Açık müesseselerle merkez ve bölge cezaevleri çalışmayı tanzim konusunda nispeten geniş imkânlarla sahiptirler. Bunalarda günlük çalışma aşağı yukarı sekiz saate yaklaşmaktadır. Azami günlük çalışma süresi on saattir; bunun en az sekiz saati toplu halde yahut oda dışında çalışmakla geçecektir. Buna mukabil mahallî cezaevlerinde çalışma imkânları çok daha mahduttur; haftalık çalışma süresi yirmi saati geçmemektedir. Aynı zamanda bu tip cezaevlerinde görülen işler de mahiyetleri itibariyle mahkûmların ilgisini çekici olmaktan uzaktır. 1957 yılı istatistiklerine göre mahkûmların % 40 ı eski posta torbalarını tamir etmek, hurda elektrik cihazlarını ve gaz maskelerini sökmek gibi düşük kaliteli işlerde çalıştırılmışlardır; bunların ise terbiye edici vasfı şüphelidir. Mahallî cezaevlerinde mahkûmlara zaman zaman kötü de olsa bir iş bulmak bile bir mesele olmaktadır (bu müesseselerdeki mahkûm sayısının yüksekliği sebebiyle). Hattâ her mahkûma bir iş temini gayesiyle mevcut makinaların durdurulup aynı işin elle daha uzun zamanda yaptırılması gibi garip formüllere başvurulduğu da olmuştur. Mahpuslara iş sağlamak için resmî müesseseler ihtiyacalarının muhakkak cezaevleri tarafından temini kararı alınmış; özel teşebbüse işçi olarak mahkûm kiralanmıştır. Meselâ 1959 yılında günde ortalama 1300 mahkûm dışarıda işe gönderilmiştir. Bu rakama cezaevleri tarafından alınıp mahpuslar tarafından işletilen çiftlikler dahil değildir.

Cezaevlerinde çalışmanın düzenlenmesiyle Cezaevi Komisyonu üyesi olan Endüstri ve İşyerleri Müdürü vazifelidir. İşyerlerinin kontrolü de müfettişlere aittir; bahçe ve çiftlikler için ayrı bir Baş Müfettiş vardır. Cezaevlerinde mevcut işyerlerinin sayısı bugün 280 civarındadır.

1958 istatistiklerine göre günlük ortalama 11.612 mahpus tamir ve imalâta, 1.108 meslekî eğitimde, 2.327 cezaevlerine ait inşaat işlerinde, 6.396 iç hizmetlerde, 1.173 bahçe ve çiftliklerde, 366 cezaevi dışı özel hizmetlerde çalışmıştır. Tamir ve imalât işleri

pek çeşitli olup resmî dairelerin ihtiyaçlarını temin zımında ayak-kabıcılık ve terzilikten dokumacılık ve dökümcülüğe kadar değil-mektedir.

Mahkûmlar her ne kadar bir ücret karşılığı çalıştırılmakta iseler de, bu ücret serbest piyasa ücretinin bir hayli altındadır. Bugün için ücretler, görülen işin mahiyetine göre ve tedricen arttırılmak suretiyle haftalık iki şiling üç peni ile altı şiling arasında değişmektedir (üç ilâ sekiz lina arasında). Ücret seviyesindeki bu düşüklük mecburî tasarrufu imkânsız kılmaktadır. Kazanılan paranın hemen hemen tamamı kantinde harcanmaktadır. Çalıştırılan mahkûmlara serbest piyasa ücreti ödenerek bu suretle kazanılan paradan mahpusun infaz masraflarıyla ailesinin geçimi için gerekli miktarın mecburen mahsubu, hattâ suçtan zarar gören şahsın bu zararının tazmin ettirilmesi lehinde bir cereyan mevcut ise de, bu yolda bir tatbikatın başarı şansı pek az görülmektedir.

Normal işçi ücretinin çalışan mahkûmlara da ödenmesi onların çalışma şevkini arttıracacağı ve böylece istihsalı ve iş terbiyesini müessir bir seviyeye çıkaracağı her ne kadar doğru ise de, bunun gerçekleştirilmesi imkânı muhakkak ki mahduttur. Bir kere cezaevlerinde görüldürülen iş gerek mahiyet, gerekse tanzim şekli bakımından serbest piyasa işinden esaslı surette ayrılmaktadır; mahkûmlar istedikleri işlerde istedikleri gibi değil, ulaşılacak istenen sosyal rehabilitasyon gayesine uygun düşecek işlerde çalıştırılmaktadırlar. Saniyen suçlu, mizaç ve karakteri itibariyle genel olarak çalışmaktan nefret eden bir tiptir. Bu sebeplere binaen sırf maddî kazanç endişesinin bunları çalışmaya sevkedeceği iddiası biraz mübalâgalıdır. Üstelik cezaevi çalışmasında bir zor unsuru her zaman mevcut olacaktır; bunun da neticesi kalite düşüklüğü ve serbest piyasa ile rekabet imkânının izalesidir. Şu halde mahkûm işçi serbest piyasa ücretine kolay kolay hak kazanamayacaktır. Mahkûmun normal ücret aldığı farzedilse bile mecburî kesintiler sebebiyle eline geçecek gerçek miktarda fazla bir değişiklik olmayacaktır; yani ücret marifetiyle çalışma şevkinin tahriki de nazaridir. Kaldı ki mecburen yaptırılan bu tasarruf ve ödemelerin terbiye edici bir fonksiyonu da yoktur.

İtiyadî Suçların Tretmanı :

Suç işlemeği itiyat haline getirenlerin ortaya çıkardığı meseleler ceza politikasıyla uğraşanları en ziyade meşgul eden önemli problemlerden biridir. Ceza politikasında itiyadî suçlular hem

mer'i ve mevcut politikanın başarı derecesi üzerinde şüpheyi davet etmekte, hem de toplumu daimî bir tehdit altında bırakmaktadır.

İtiyadî suçlular konusunda genel olarak tatbik edilen ceza politikası, suç işlemekte ısrar edenleri uzun süreli hapis cezalarıyla toplumdan imkân nispetinde uzak tutmak olmuştur. Fakat uzun süreli hapis cezalarının en büyük mahzurunun bu cezaya çarptırılan kimseleri insan özelliklerinden sıyırmak olduğu da bilinmektedir. Bu gerçek karşısında itiyadî suçluların diğer suçlulardan ayrı, özel bir muameleye tâbi tutulmaları gerektiği hakikati nihayet anlaşılmıştır.

Bu tespit neticesindedir ki, 1948 tarihli Criminal Justice Act itiyadî suçluları **ıslahı mümkün olanlar ve ıslahı mümkün olmayıp gösterdikleri tehlike sebebiyle toplumdan uzak tutulması gerekenler** olmak üzere iki gruba ayırmış ve her biri için ayrı bir müeyyide (yahut tedbir) derpiş etmiş bulunmaktadır. Birinci gruba teşkil edenler **cezalı eğitime** (corrective training) tabi tutulacak, ikincilere ise **önleyici hapis cezası** (preventive detention) tatbik olunacaktır.

Cezalı eğitim yirmi bir yaşını bitirmiş olup iki seneden fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan mahkûm olan ve on yedi yaşını bitirdikten sonra iki defa aynı cinsten bir suç sebebiyle hüküm giymiş olanlara mahsustur. Uzun süreli hapis cezalarının mahkûmun ıslahı ve eğitimi için gayri müsait bir zemin teşkil ettiği, tahliye tarihinin uzaklığı sebebiyle mahkûmun hiçbir ıslah gayreti göstermediği, buna mukabil orta süreli bir cezaya mahkûm olanların dikkatlerini ıslah keyfiyeti üzerinde teksif ettikleri, eğitim için en uygun sürenin iki ilâ dört yıl olduğu mülâhazalarından hareketle cezalı eğitim tedbirinin süresi en az iki ve en çok dört yıl olarak tespit edilmiştir.

Mahkemeler itiyadî suçlular konusunda derpiş edilmiş bulunan söz konusu iki tedbirden birini seçerken, yaşa ve suça müteallik kanunî ve objektif şartlardan başka suçlunun şahsî durumunu, yani ıslah şansının mevcut olup olmadığını da göz önünde tutacaklardır. ıslah şansı göstermiyenlere, toplumu bu tehlikeli kişiden korumak amacıyla, çaresiz önleyici hapis cezası tatbik edilecektir.

Suçluların sınıflandırılması konusunu incelerken de belirttiğimiz gibi, mahkemeler bu iki tedbirden birine hükmetmeden evvel

İlgili sanık hakkında cezaevi idaresi tarafından hazırlanan ve bir teklif getiren «şahsiyet» raporunu nazarı itibara alacaklardır. Fakat hemen ilâve gerekir ki, aslında mahkemeyi aydınlatması bakımından hayatî bir önem taşıyan söz konusu rapor pratikte umumiyetle sathî şekilde hazırlanmaktadır. Buna da sebep duruşma öncesi safhada sanığın mevkuf tutulduğu tevkifevinin, teçhizat itibariyle etraflı bir rapor hazırlama imkânına sahip olmamasıdır. Gariptir ki cezalı eğitime hüküm giyen suçlunun asıl «şahsiyet raporu» kendisinin cezalı eğitim cezaevlerinden hangi tipe gönderilmesinin uygun olacağını tespit gayesiyle yapılan müşahede sonunda hazırlanmaktadır; diğer bir deyimle asıl müşahede hükümden evvel değil fakat sonra yer almaktadır.

Gerçekten cezalı eğitime hüküm giyen suçlu, mahkûmiyet hükmünü müteakip, mevkuf bulunduğu mahallî cezaevinden müşahede merkezine (**allocation centre**) sevkedilmekte ve bu merkezde anti-sosyal davranışın sebepleri, suçlunun aklî ve bedenî durumu, mizacı, karakteri uzman personel tarafından esaslı surette incelenmektedir.

Müşahede merkezinde geçirilen süre sonunda elde edilen bilgiye göre cezalı eğitim hükümlüsünün hangi tip cezaevine gönderileceği kararlaştırılır. Cezalı eğitim hükümlüleri cezalarını kapalı yahut açık, iş esası üzerine kurulmuş bir bölge cezaevinde çekebilecekleri gibi; bu müesseselere gönderilmeleri uygun görülmiyenler de özel cezalı eğitim cezaevine (**corrective training prison**) sevkolunabilirler. Normal bölge cezaevlerine gönderilenler bu cezaya mahkûm mevcut hükümlülerin % 10 ilâ % 20 si arasındadır.

Cezalı eğitim mahkûmlarına mahsus olmak üzere kurulmuş bulunan cezaevlerinde mahpuslarla daha yakından ilgilenilmektedir. Meselâ buralarda müdür yardımcıları tefrik edildikleri grup mensuplarıyla şahsen meşgul olmaktadır.

Cezalarının üçte ikisini çeken cezalı eğitim mahkûmları şartla salıverilebilirler. Hattâ Chelmsfort cezaevinde, şartla salıvermeden evvel, mahkûmların cezaevi toprakları üzerinde kurulmuş küçük kulübelere nakli ve burada, tıpkı serbest toplum içinde olduğu gibi, kendi başlarına yaşamalarını temin yolunda tecrübelere de girişilmiştir. Bu tecrübelerin gayesi mahkûmları tahliyelerinden evvel cezaevi personelinin vesayetinden uzak tutmak suretiyle aralarındaki nezaret ve idare bağına son vermek, yani onları kontrolsüz yaşamağa alıştırmaktır.

İnfaz sonrası, bu terbiye sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Şartla salıverilen mahkûm ceza süresinin sonuna kadar **Patronaj Genel Merkezine** (Central After-Care Association) vekâleten hareket eden probasyon memurunun nezareti altında yaşar. Mahkûmun patronaj süresi içinde nerede oturacağı ve çalışacağı söz konusu Genel Merkez tarafından tespit edilir. Salıverilme şartlarına uymayanlar cezalarını tamamlamak için geri çağırılırlar. Bu nezaretin gayesi yalnızca suçlunun hayatını kontrol değil, aynı zamanda bu şahsa hayatının en güç bir devresinde yardım elini uzatmaktır. Hatta bu gaye ile ki mahkûmun probasyon memuruyla olan irtibatı cezanın infazına başlandığı ilk günlerden itibaren sağlanmaktadır. Bu sayede probasyon memuru mahkûmun gerçek karakterini ve gerçek ihtiyaçlarını tam manasıyla öğrenecek ve faaliyet plânını buna göre çizecektir.

1950 yılında 1210 kişinin cezalı eğitime hüküm giymesine mukabil, bu sayı yıldan yıla düşmüş ve 1957 de 403 (21 yaşın üstündeki bütün suçluların % 2,80 i), 1958 de 405 (% 2,4) ve 1959 da da 333 (% 1,8) e inmiştir. Keza 1958 yılı istatistiklerine göre 1952 den 1957 ye kadar olan beş senelik devre içinde cezalı eğitim mahkûmiyetini tamamlayıp tahliye edilen 3956 kişiden 1854 ü yeni bir suç sebebiyle cezaevine dönmemiştir.

Önleyici hapis (Preventive Detention): Bu tedbirle güdülen gaye mahkûmun ıslahı değil, fakat toplumun bu tehlikeli kişiden korunmasıdır. Bu tedbir otuz yaşını bitirmiş olup iki seneden fazla hapis cezasını gerektiren bir suç işlemiş olan ve on yedi yaşını bitirdikten sonra en az üç defa hüküm giymiş ve bu hükümlerden ikisiyle Borstal eğitimi, hapis yahut cezalı eğitime çarptırılmış olanlara tatbik edilmektedir. Süresi de teorik olarak beş ilâ 14 yıl, pratikte ise yedi ilâ sekiz senedir. Tedbirin tatbikinde asıl ölçü, suçlunun ıslah şansı göstermemesidir; aksi takdirde kendisine cezalı eğitim tedbiri tatbik olunacaktır.

Önleyici hapis, mahkûm tarafından işlenip son muhakemeye sebep olan suçun cezası olmadığı gibi, süresinin de bu suçla hiçbir ilgisi yoktur. Önleyici hapsin bütün özelliği bu mahiyetinde gizlidir.

Bu gerçekten hareketle düzenlenen söz konusu cezanın infaz rejimi mantıken diğer hapis cezalarınınkinden daha yumuşak olmak icap edecektir. Çünkü suçlu işlemiş bulunduğu bir suçun cezasını çekmek için değil, başkalarına zararlı olmamak için hapse-

dilmektedir. Gösterdiği bu tehlikeli hal kendisinin aynı zamanda daha sıkı bir kontrol ve muhafaza altında bulundurulmasını da gerektirmektedir. Keza tehlikeli haline binaen muhafaza altına alınan önleyici hapis mahkûmunun bu hali herhangi bir suretle (yaşlılık vs. gibi) son bulursa kendisinin derhal salıverilmesi mantık icabıdır. Diğer bir deyimle önleyici hapis cezasında verilecek hükmün «süresiz» olması icap eder.

Bu genel prensiplere uygun olarak **Criminal Justice Act** önleyici hapis tedbirini aşağıdaki şekilde düzenlemiş bulunmaktadır:

Önleyici hapiste üç devreli bir müterakki sistem tatbik edilmektedir. Beher devre, mahkûma gerçek bir tekâmül hissini aşılabilmesi için, ayrı müesseselerde infaz edilecektir.

Birinci devrenin süresi en az bir, en çok iki yıldır ve mahallî cezaevlerinde normal infaz rejimine uygun olarak yerine getirilir. Bununla beraber iyi hâl gösteren mahkûmlar dokuz ay ilâ bir yıl sonunda müşahede merkezine sevkle müşahede altına alınarak varılan sonuca göre ya açık rejim ve iş esası üzerine kurulmuş cezaevlerine (meselâ asosyal yaşlılarla eğitime müsait mahkûmlar) ve yahut da önleyici hapis cezası için mahsus surette kurulmuş cezaevlerine gönderilirler.

İkinci devre açık cezaevlerinde çektirilir. Rejimi itibariyle de birinci devreden ve âdi hapis cezasından daha yumuşaktır. Mahkûmlar iş, yemek ve istirahat saatlarında topluca bulunurlar. Tam gün çalışıp icabında geceleri meslekî kurslara devam edebilirler. İkinci devre şartlarına cevap vermeyenler müessese müdürünün kararıyla birinci devreye iade olunurlar.

Üçüncü devre salıverilme öncesi devredir. Bu devrede mahkûm serbest toplum hayatının bütün icaplarına alıştıracak, tabir caizse toplum hayatı stajı yapacaktır.

İngiliz cezacıları uzun süreli hapis cezalarının mahkûma faydadan ziyade zarar verdiği kanaatında olduklarından, bütün hürriyeti tahdit edici cezalarda vaktinden evvel şartla salıvermeye taraftar görünmektedirler. (Bir aydan fazla hürriyeti tahdit edici bir cezaya çarptırılanlar, hayatları muntazam ve davranışları memnuniyet verici ise, cezalarının üçte ikisini çektikten sonra şartla tahliye için seçilebilirler). Bu husus önleyici hapis cezası mahkûmları konusunda da ihmâl edilmemiştir. Bununla beraber gerçek anlamında süresiz hüküm, suçlunun toplum için tamamen zararsız ha-

le geldiğinin tespitinde karşılaşılan güçlük ve bazan keyfilik, ve tahliye tarihi konusundaki meçhulün mahkûmlarda doğurduğu huzursuzluk neticesi cezaevinin idaresini güçleştirmesi gibi mahzur- lar sebebiyle, İngiltere'de pek taraftar kazanamamıştır. İngiltere'de mutlak süresiz hüküm (Her Majesty's pleasure) cezası tahvil olunan idam mahkûmlarıyla on sekiz yaşın altında bulunan kaatiller (murderer) konusunda kabul edilmiştir. Bu sebeple İngiliz hukukunda süresiz hüküm yerine, müddetle mukayyet vaktinden evvel salıverme şıkkı tercih edilmiştir. Şöyle ki: Kaide olarak cezasının altında beşini çeken önleyici hapis mahkûmları şartla serbest bırakılabilirler. Fakat mahsus surette kurulan İstişare Kurulu (**Advisory Board**) tarafından daha evvel serbest bırakılmaya lâyık görülerek seçilenler, cezalarının üçte ikisinin infazından sonra tahliye hak kazanmaktadırlar. İşte üçüncü devre, ikinci devrede bulunan mahkûmlar arasından bu suretle seçilenlere mahsus bir devredir. Bu seçimde mahkûmun cezaevi içindeki hayatı yanında, serbest bırakıldığı takdirde yeniden suç işleme ihtimali bulunup bulunmadığı hususu da göz önünde tutulmaktadır.

Üçüncü devre, mahkûm cezasının üçte ikisini tamamlamadan en çok on iki ay evvel başlayacaktır. Yani bu devrenin süresi en çok bir yıldır. Bu devrenin gayesinin mahkûmu normal hayata hazırlamak olduğunu söylemiştik. Binnetice üçüncü devre rejimi de bu gayeye uygun surette hazırlanmıştır. Yani bu devre mahkûmları müessesenin özel kısımlarında tutulmakta, serbest bırakılan mahkûmun normal hayatta muhtemelen karşılaşacağı problemler topluca münakaşa edilmekte, üzerlerindeki kontrol ve disiplin azaltılıp bunun yerine şahsî sorumluluk esası ikame edilmekte, kendilerine cezaevi dışında çalışma imkânları tanınmaktadır. Hattâ bunlar içinde güvene lâyık görülenler Bristol mahallî cezaevi sınırları içinde kurulmuş bulunan ve aşağı yukarı otuz kişilik otel-pansiyon şeklinde tanzim edilmiş bir binaya yerleştirilerek cezaevi disiplininin tamamen uzak yaşayabilmektedirler. Böyle bir müesseseye gönderilebilmek için üçüncü devrenin en az üç ayını geçirmiş olmak lâzımdır. Bu mahkûmların dışarıda çalışarak kazandıkları paradan müessese masrafları, National Assistance'dan yardım gören aile fertlerinin geçimi için gerekli masraflar ve cep harçlığı düşülmekte, geri kalan kısım da mecburî tasarruf olarak biriktirilmektedir.

Üçüncü devre için seçilemeyen mahkûmlar ise cezalarının son altı ayını bazı cezaevlerinin arazisi üzerinde mahsus surette kurul-

muş müstakil meskenlerde geçirmektedirler. Keza bunlar da, üçüncü devredekilerden farklı olarak, nezaret altında cezaevi dışında çalışabilmektedirler.

Toplumunu ıslah kabul etmez itiyadî suçlulardan korumak gayesiyle ihdas edilmiş bulunan bu cezada dahi infaz rejiminin ıslah yönüne döndüğü, ıslah gayretlerinden asla vazgeçilmediği açıkça görülmektedir. 1948 yılından beri tatbik edilmekte olan bu yeni tedbirin başarı derecesi üzerinde henüz birşey söylemek imkânsız ise de, 1958 istatistiklerine göre önleyici hapis cezasını çektikten sonra serbest bırakılanların % 50 ilâ % 60 ının yeniden suç işleyerek cezaevine dönmüş olmaları ümit kırıcıdır. (13).

Küçük Suçlulara Mahsus Özel Ceza Sistemi :

İngiltere'de küçük suçlu deyimi 21 yaşın altında bulunup suç işleyenleri ifade etmektedir. Küçük suçluların ayrı bir ceza sistemine tâbi tutulmaları gerektiği de artık bugün bütün dünyada münakaşasız kabul edilen bir gerçektir. İngiliz hukukunda da küçük suçlular kategorisi, diğer memleketlerde olduğu gibi, kendi içinde kısımlara ayrılmıştır ve her bir kısım için ayrı hükümler, ayrı müesseseler ve ayrı bir rejim derpiş edilmiştir. Kısaca belirtmek isteriz ki İngiliz ceza hukukunda cezaî sorumluluk yaşı sekiz olarak tespit edilmiştir. Sekiz ilâ on dört yaşları arasındakilere «**çocuk suçlu**», on dört ilâ on yedi yaşları arasındakilere «**genç suçlu**» adı verilmektedir. Bunlardan başka on yedi ilâ yirmi bir yaşları arasında bulunanların teşkil ettiği bir grup daha vardır ki, bunlar için de özel tedbirler derpiş edilmektedir.

Yirmi bir yaşın altında bulunan suçlular konusunda ana kaide bunların cezaevlerinden mümkün mertebe uzak tutulmasıdır. Criminal Justice Act'ın 17. maddesi gereğince kısa muhakeme usulü takip eden bir mahkeme 17 yaşını doldurmamış bir suçluyu hapis cezasına mahkûm edemez. **Ağır ceza** yahut **Quarter Sessions** mahkemelerinde ise mezkûr limit yaş on beştir. Keza mahkemeler ancak diğer tedbir veya metodların uygun görülmediği hallerde yirmi bir yaşın altındaki suçluyu hapis cezasına mahkûm edebilir. Hapis cezası hükümlerine dayanak olmak üzere genç suçlular hak-

(13) Cezaevi Komisyonunun 1957 yılına ait raporuna göre 1953 ve 1954 yıllarında merkez cezaevlerinden tahliye edilip üç yıl içinde tekrar cezaevine dönmeyenlerin nispeti % 66 dır; bu nispet kapalı bölge cezaevleri için % 74, asgari yahut orta emniyet tedbirli cezaevleri için daha yüksektir. Aynı yıllarda serbest bırakılıp 1957 yılı sonuna kadar cezaevine dönmeyen Star Class mahkûmları için ise nispet % 88 dir.

kında bilgi toplamakla mükellef olan mahkemeler, böyle bir ceza-ya mahkûmiyet halinde hapis cezasını kaçınılmaz kılan zaruretleri kararlarının gerekçesinde göstereceklerdir. Keza hapis cezasına hü-küm giyen küçük suçluların bu cezaları mahsus müesseselerde in-faz olunacak, ve kendilerine ruhî ve bedenî bünyelerine uygun bir tretman tatbik olunacaktır.

İngiliz hukukunun küçük suçlular konusunda derpiş ettiği ce-za yahut tedbirler pek çeşitlidir. Bunlardan bir kısmı çocukların aile ocağından uzaklaşmasını gerektirmeyen cinstendir. Bu cümle-den olarak şartsız yahut şartlı beraati (tecili) (absolute or con-ditional discharge), **para cezalarını, probasyon ve Attendance Centre'lara** devamı sayabiliriz.

Şartsız yahut şartlı beraatte mahkeme suçu sabit görmekle be-raber çocuğun gösterdiği özelliğe binaen kendisi konusunda bir tedbir almayı lüzumsuz hattâ zararlı bulmuştur. Beraatın şartlı ol-ması demek, küçüğün oniki ay içinde yeni bir suç işlemesi halinde kendisinin ilk suçtan da sorumlu tutulacağı, yani ikinci suçun ce-zasıyla beraber ilk suçunun da cezasını çekeceği demektir. Bu ma-hiyetine binaen «discharge» ilk defa suç işlemiş bulunan küçüğe verilen bir ihtardır; polis kayıtlarına da (adlî sicil) geçirilmekte-dir. Şartsız yahut şartlı olarak beraat kararı alan küçük, onyediyaşın üstünde ise, daha sonra, tarafından işlenecek her hangi bir suçun cezası bu ilk ihtar sebebiyle arttırılabilecektir, yani ilk ih-tar tekerrüre esas teşkil eder mahiyettedir. Bugün **Indictable** bir suç işleyen bütün «çocuk suçluların» dörtte biri, ve «genç suçlu-ların» beşte biri konusunda şartlı yahut şartsız beraat kararı ve-rilmektedir.

Küçük suçluların **para cezalarına** mahkûmiyeti halinde bu ce-za ebeveyne ödettirilmekte, bu suretle ailenin çocuklarıyla daha yakından ilgilenmesi sağlanmak istenmektedir. Bu yolda bir tatbi-kat çocuk - ebeveyn münasebetlerini bozduğu için, para cezalarının küçük suçluluğunu önlemedeki müessiriyeti daima şüphe ile kar-şılanmaktadır.

12 ilâ 21 yaşları arasındaki küçükler, büyükler tarafından iş-lendiği takdirde hapis cezasını gerektiren bir suç ika ederler yahut haklarında verilen probasyon kararı şartlarına uymazlarsa (ki bu da müstakil bir suçtur), mahkeme kendilerini günde üç saatten fazla olmamak ve tamamı oniki saati geçmemek üzere **Attenden-ce Centre'lara** devama mahkûm edebilir. Attendance Centra'larda

geçirilecek zamanın okul ve iş saatları dışında (yani pratikte cumartesi ve pazar günleri) yer alması lâızdır. Mahallî polis memurları tarafından yürütülmekte olan bu merkezlerde küçükler velâ günlük ev işleri cinsinden bazı işler gördürülmekte (binanın temizlenmesi gibi), müteakip saatler de kendilerinin ilgisini kecek terbiyevî çalışmalara hasredilmektedir. Söz konusu merkezlerin gayesi her ne kadar çocuğun boş saatlerini düzenlemek ve kendilerini muntazam çalışmaya alıştırmak ise de, tamamı oniki saatlik bir süre içinde bu gayeye ulaşmanın hemen hemen imkânız olduğu âşikârdır.

Küçüğün aile ocağından kısa süre ile uzaklaşmasını gerektiren tedbirlere gelince, bunlar da «**Remand Home**» da tutukluluk, **Probasyon yuva** (home) yahut yurtlarına (hostel) yerleştirme ve **Detention Centre**» lara göndermedir .

17 yaşın altında bulunan bir küçük, büyükler tarafından işlendiği takdirde hapis cezasını gerektiren bir suç işlerse, faydasız görüldüğü takdirde, bir ayı geçmemek üzere Remand Home'a gönderilebilir. Tedbire hükümde ölçü küçüğün iyi hâl sahibi bulunmasıdır. Remand Home'a gönderilmesinde mahzur görülen veya herhangi bir sebeple müşahede altına alınması gereken 17 yaşın altındaki küçüklerle 17 ilâ 21 yaşları arasındaki gençler için ise ayrı müesseseler **Remand Centre**'lar kurulmuştur. Mahallî idareler tarafından yürütülen bu müesseselerde tatbik edilmekte olan rejim konusunda bir görüş ve anlayış birliğine henüz ulaşılmış değildir. İsimlerinden de anlaşılacağı gibi bu müesseseler aslında birer tevkifevi yahut müşahede merkezi mesabesinde dirler. Tevkif ve müşahede gayeleriyle bir ceza tedbirinin infazı gayesini telif ise, imkânsız değilse bile pek güçtür. Meselâ bazı mahkemeler ve müesseseler idareleri bu merkezleri bir ceza müessesesi saymakta; diğer bazıları da bunlara karakter ve şahsiyet kusurlarının düzeltileceği, kötü çevre etkilerini önleyici bir yer gözüyle bakmaktadır. Bu yüzden ki, mahkemelerin mezkûr tedbir muvacehesindeki tutumu ve müesseselerin de tatbik etmekte olduğu metod bir merkezden diğerine değişmektedir.

Mahkemeler 14 ilâ 21 yaşları arasındaki bir suçlu konusunda probasyona hükmederken ilgilinin devlet nezaret ve kontrolünde bulunan bir müesseseye yerleştirilmesini de emredebilmektedirler. Bu müesseselere de **probasyon yuva veya yurtları** adı verilmektedir. Bu müesseselerde en çok ikamet süresi oniki aydır ve yerleştirme kararı altıncı ayın sonunda muhakkak gözden geçirilecektir.

Özel hayır kurumları tarafından yürütülen mezkûr müesseselerin idarî ve malî kontrolü İçişleri Bakanlığına aittir.

Probasyon yuvalarına, Approved School yahut Borstal eğitimi gibi süresi oldukça uzun bir terbiyeyi gerektirmeyen küçük suçlular konusunda başvurulmaktadır. Buralarda küçükler nezaret altında çalıştırılarak terbiye edilmektedirler.

Probasyon yurtları ise probasyon müessesesinin mahiyetine daha uygundur. Bilindiği gibi probasyon hürriyet tahdidini gerektirmeyen bir nezarettir. Probasyona konu olan kimse mutad hayatına, nezaret altında, devam edecek; dar mânada fert hürriyeti açısından tutukluluk gibi başkaca kısıntıya konu olmayacaktır. Probasyon yurtlarına yerleştirilen küçükler için bu müesseseler aile ocağı yerine geçecektir. Yani kendileri yurtlarda ikamet etmek şartıyla dışarıda istedikleri işlerde istedikleri gibi çalışabileceklerdir. Bu müesseselere aynı zamanda suç işlemiş olmamakla beraber yardım ve himayeye muhtaç çocuklar da alınmaktadır. Yurt sâkinleri, kazançları nispetinde bir yurt kirası öderler. Küçüklerin yurt içi ve yurt dışı münasebetleri nezarete tabi olmakla beraber, genel yaşayış şekli tamamen serbestî esasına göre düzenlenmiştir. Yurtlarda ceza tedbirini hatırlatacak hiçbir kısıntı mevcut değildir. Yurt idaresinin başında bulunan müdür ve kendisinin yardımcısı mesabesinde olan karısı yurt sâkinleri için ana-baba yerini tutmaktadır.

Şahsiyetleri bakımından henüz uzun süreli bir eğitime ihtiyaç göstermemekle beraber, işledikleri suç itibariyle sert bir disipline lâayık görülen, yani bir disiplin rejiminin kendileri konusunda faydalı olacağı tahmin edilen küçükleri mahkeme, üç ilâ altı ay süre ile, **Detention Centre**'lara gönderebilir. Daha evvel bir hapis cezasına yahut Borstal eğitimine mahkûm olmuş ve cezalarını çekmiş bulunanlarla, 17 yaşını bitirmiş olup keza daha evvel Detention Centre'da kalmış olanlar bu tedbire konu teşkil edemezler. Bu müesseseler de 14 ilâ 17 ve 17 ilâ 21 yaşlarındakilere mahsus olmak üzere iki tipi ihtiva etmektedirler. Birinci gruba dahil bulunan müesseselerin nezaret ve idaresi konusunda Cezaevi Komisyonu, İçişleri Bakanlığı Çocuk Departmanı ile işbirliği yapmaktadır.

Detention Centre'ların atmosferi, maddî manevî, hiçbir surette cezaevlerinininkine benzememektedir. Bu müesseselerde disiplinli, enerjik, sıkı ve uyandırıcı bir program takip edilmektedir. Gün sabah saat 6.15 de başlamakta, bedenî ağır iş ve eksersizlerle ak-

şam saat 21.05 e kadar devam etmektedir. Müessesenin sloganı «short, sharp shock» (kısa ve şiddetli şok) tur. Hemen ilâve gerekir ki böyle bir tretmanın 17 yaşın altında bulunan küçükler için gayet yararlı olmasına mukabil, bu yaşın üstündekiler konusunda pek yararlı olmadığı hattâ mahzurlar arzedeabileceği de uzmanlar tarafından ifade edilmektedir. Bilhassa kabadayılık taslayan ve bu davranışları kendilerine karşı duydukları güvensizlik hissini maskesinden başka birşey olmayan genç yetişkinleri bu tip tretman daha da sertleştirecektir denilmektedir (Bk. ELKIN, *The English Penal System*, s. 240).

Personel küçüklerle daimî temas halindedir. Haftada 44 saat çalışılmakta, ziraat ve endüstri gibi çocuk bünyesine uygun işler gördürülmektedir. Haftalık ücret bir buçuk şilingdir (3 lira) ve cep harçlığı olarak kantinde serbestçe harcanabilmektedir. Mektep çağındaki küçükler tam gün ders yapmakta, daha yaşlı olup okuyup yazma bilmiyenler ise sabah yahut akşam sınıflarına devam etmektedirler. Temel öğretim yanında ihtisas öğretimine de büyük önem verilmektedir; sınıflar eğitim müfettişlerinin kontrolü altındadır. Küçüklere muntazam ve disiplinli bir hayat itiyadı kazandırmak için mümkün olan herşey, infaz sırasının kısılığına rağmen yapılmaktadır.

Müessesede buldukları süre içinde iyi hâl gösterenlerin cezalarında altıda bir oranında indirim yapılmaktadır. Detention Centre'dan çıkan küçükler için mecburî patronaj derpiş edilmemişse de, iş bulma kurumları bunlarla da ilgilenmektedir.

Detention Centra'larda bugüne kadar alınan neticelerin ümit verici oluşu, bunların sayılarının arttırılması ve altı aydan az hürriyeti tahdit edici cezaların behemahâl bu müesseselerde infaz edilmesi gerektiği cereyanını kuvvetlendirmiştir. Cambridge Üniversitesi Kriminoloji Profesörü Dr. Grünhut'un bu merkezler konusunda yaptığı araştırma, Detention Centra'larda tatbik edilen metodun daha evvel bir müessese eğitimine tâbi tutulmuş olması sebebiyle bu çeşit eğitimle ünsiyet kespemiş çocuklar üzerinde fazla müessir olmadığını ortaya koymuştur. Varılan bu sonuç mahkemelere bildirilmiş ve daha önce benzeri müesseselerde bir eğitime tâbi tutulmuş çocukların Detention Centra'lara gönderilmesi tavsiyesinde bulunulmuştur.

Uzun süreyle aile ocağından ayrılmayı gerektiren tedbirlerin başında, Devlet nezaretinde bulunan ve özel eğitim ve öğretim me-

todları tatbik eden okullara (**Approved School**) tevdi gelmektedir. Bu okullarda suçlu küçüklerle beraber suçsuz fakat yardım ve himayeye muhtaç çocuklar da bulunmaktadır. Suçlu yahut himayeye muhtaç bir çocuğun Approved School'a tevdiini gerektiren hâl, kâh probasyon tedbirinin başarı sağlayamaması, kâh aile içi hayat şartlarının küçük için fevkalâde mahzurlu oluşu veyahut da çocuğun kendisinden küçüklerle kötü örnek olarak onları fena yollara sevketmesi ihtimalinin mevcudiyetidir.

Okulda ikamet süresi üç yıldır; bununla beraber geleceği ümitli görünen küçükler bir yılın sonunda şartla salıverilebilirler. Pratikte küçük yaştakiler üç sene, daha yaşlılar ise aşağı yukarı bir sene civarında Okulda tutulmaktadır. Üç yıllık azamî süreden evvel Okuldan tahliye İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır. Okullar kız ve erkek çocuklar için ayrı olduğu gibi, tedbirin ferdileştirilmesini sağlamak gayesiyle tatbik edilen müşahhas metodlar bakımından da yekdiğerinden ayrılmaktadır. Çocuklar belirli bir Okula gönderilmeden evvel seçme merkezlerinde tetkik ve müşahedeye tâbi tutulmakta, şahsiyet ve mizaç itibariyle gösterdikleri özelliklerin tespitini müteakip kendilerine en uygun düşecek müesseseye gönderilmektedir. Küçüklerin muhtelif Okullar arasında bölüştürülmesinde gözönünde tutulan diğer bir husus da aynı tip çocukların aynı müessesede toplanmasını önlemek, yani telifi mümkün kontrasta sahip mizaçtakileri, belirli bir nispet dahilinde, bir araya getirerek (aktiflerle passifler, kararsızlarla kaarlılar, zekilerle parlak bir zekâyâ sahip bulunmayanlar vs. gibi) beherini bir tenbih unsuru olarak kullanmaktır.

Approved School'ların, benzeri diğer müesseseler gibi, arzettikleri en büyük mahzur, uzun süreli eğitimin küçükleri «müesseseleştirilmesi» ve bilâhare bunların normal toplum hayatına intibaklarını güçleştirmesidir. Bu mahzur da, yukarıda belirtildiği üzere, çeşitli fakat kabili telif mizaçtaki çocukları aynı çatı altında toplayarak böylece normal toplum hayatındakine benzer gayri mütecanis bir camia vücade getirmek, infaz sonrası patronaj safhasını daha infazın başından itibaren gayeye uygun bir şekilde düzenlemeye başlamak suretiyle bir miktar bertaraf edilebilmektedir.

Son olarak ilâve gerekir ki, Approved School'lar «açık rejim» esasına uygun surette düzenlenmiştir ve bir ceza müessesesinden ziyade bir genel terbiye müessesesi mahiyetindedir.

Borstal Eğitimi :

16 ilâ 21 yaşları arasında bulunan bir çocuk hapis cezasını gerektiren bir suç işlediği takdirde, mahkeme kendisinin karakter ve davranışına binaen ıslahı için uzun süreli bir eğitime tâbi tutulması gerektiği kanaatını edinirse (Cezaevi Komisyonunun «uygun» mütalâası üzerine) diğer herhangi bir ceza yerine Borstal eğitimine hükmedebilir.

Borstal eğitimi Gladstone Komitesinin tavsiyesi üzerine (1895) 1902 yılında ilk defa Borstal köyü civarındaki Rochester cezaevinde tatbik edilmiştir. 1908 yılına kadar bir cezaevi rejimi olarak mütalâa edilen bu eğitim, bu tarihten sonra gerçek bir «ceza sistemi» vasfını kazanmıştır.

Borstal eğitime ancak yüksek dereceli mahkemeler karar verebilir; kısa yargılama usulü takip eden mahkemeler (**Summary Jurisdiction**) ise hakkında bu yolda bir tedbir alınmasını gerekli bulduğu küçüğü, bu kararın alınması tavsiyesiyle **Quarter Sessions**'a havale edecektir.

Ceza yerine geçen bu tedbir mahkeme bakımından gerçek anlamında bir süresiz hükümdür. Yani mahkeme suçlu küçüğü Borstal eğitime mahkûm ederken tedbirin süresini tayin etmemektedir. Sürenin tayini suçlunun Borstal müessesesindeki davranışına yani bu tedbire cevap verişine göre Cezaevi Komisyonu tarafından tayin edilmektedir. Cezaevi Komisyonunun mezkûr kararı ise Direktör başkanlığındaki Müessese Hey'etinin (Institution Board) raporu ve Teftiş Hey'etinin tavsiyesi üzerine verilecektir.

Müessesede geçirilecek süre dokuz aydan az, üç yıldan fazla olamaz; pratikte ortalama olarak onaltı aydır. Belirli süre sonunda serbest bırakılan suçlu, gene Cezaevi Komisyonu tarafından tespit edilecek bir şahıs vya kurumun kontrolü altında kalacak ve saliverilme şartlarına riayet edecektir. Bu kontrol süresi de hüküm gününden hesaplanmak üzere en çok dört yıldır. Yani efektif olarak en çok üç yıl üç ay, en az bir yıldır. Cezaevi Komisyonu saliverilme şartlarında her zaman gerekli gördüğü değişikliği yapabileceği gibi, konulan şartlara uygun hareket etmiyen şahsı geri çağırıp azamî eğitim süresini (üç yıl) yahut geri çağırma tarihinden itibaren altı ayı (hangisi daha uzun ise) tamamlatabilir. Geri çağırılan küçüğün tekrar şartla saliverilmesi de mümkündür.

Halen İngiltere'de kızlara mahsus yedi, erkeklere mahsus yirmibir Borstal müessesesi vardır. Bunların çoğunda açık, bir kıs-

mında da ise kapalı rejim tatbik edilmektedir. Müesseselerin her birinde tatbik edilen eğitim metod ve rejimi farklıdır. «Kapalı Borstal müesseselerine» terbiyesinde bilhassa güçlük çekilenler konulmaktadır. Borstal mahkûmları arasında yapılacak sınıflandırmaya esas teşkil edecek müşahedenin yapıldığı Merkezlerle (**allocation centre**), şartla salıverildikten sonra geri çağırılanların bulunduğu Merkezler (**recall centre**) ve terbiyesi fevkalâde güç olanlara mahsus Merkezler (**correctional centre**) zarureten kapalı rejim esasına göre düzenlenmiştir.

Borstal mahkûmlarını müesseselere göre sınıflandırmayla güdülen gaye, her çocuğu mizaç, karakter, kabiliyet ve ihtiyaçlarına en uygun düşecek müesseseye göndermektir. Bu da ancak mahkûmiyet hükmünden hemen sonra yer alan «seçme» sayesinde mümkün olmaktadır. Bu sebeptendir ki, Borstal müesseselerinden ikisi (Letchmere House - Survey ve Wormwood Scrubs - Londra) kabul ve müşahede merkezi (**Reception Centre**) olarak düzenlenmiştir. Sınıflandırma bu iki müessesede görevli bir kurul tarafından yapılmaktadır. Çocuklar çeşitli terbiye metodları tatbik eden müesseseler arasında bölüştürülürken kendilerinin, kronolojik yaşla bağlı olmaksızın, zekâ ve olgunluk dereceleri, adlî sicili, hayat hikâyesi (meselâ şefkatten mahrum büyümüş küçükler, içinde daha ziyade aile ocağı atmosferinin hâkim olduğu müesseselere gönderilmektedir) nazarı itibare alınmaktadır. Burada ilâve gerekir ki Borstal müesseselerine gönderilen çocuklar genel olarak passif cinstendir ve güçlükten kaçma, kararsızlık, aklî ve bedenî atalet, yapıcı ilgi yokluğu bunların özellikleri cümlesindedir.

Her eğitimde olduğu gibi Borstal eğitiminin de gayesi çocuklara, salıverilmelerini müteakip, toplum içinde iyi ve faydalı bir hayat sürmek imkânlarını sağlamak, kendilerini bu gayeye uygun olarak hazırlamak, karakter, kapasite ve sorumluluk hislerini geliştirmektir. Bu müesseselerde çocuklar bir «numara» olarak değil, fakat bir şahsiyet olarak, teker teker ele alınmakta, herbiri mizacına uygun düşecek bir muameleye muhatap olmaktadır. Bunun içindir ki, söz konusu müesseseler büyük kitleleri barındıran, anonimliğe müsait büyük yapılar halinde değil, 40 - 50 kişilik grupları muhtevi «evler» şeklinde düzenlenmektedir. Her «evin» bir müdürü yahut müdiresi (House Master yahut House Mistress), lüzumu kadar personeli ve kendine mahsus bir hayat tarzı vardır. Bu müesseselerde çocuklara verilmek istenen terbiyenin temelini de güvenlik, sorumluluk, şahsî karar ve self-kontrol teşkil etmek-

tedir. Borstal eğitimi dereceli bir şekilde tatbik edilmektedir. Müessesede geçirilecek süre üç devreye ayrılmıştır. Bir devreden diğerine terfi hakları «Institution Board» un uygun mütalâası üzerine Müdür tarafından alınmaktadır. Mezkûr terfi, imtiyaz artışından ziyade, sorumluluk artışını ifade eder.

İş günü sekiz saattir; çocuklar kabiliyetlerine göre ya bir meslek öğrenirler veyahut da imalâthane veya tarlalarda çalıştırılırlar. Lâayık görülenlere aynı zamanda müessese dışında da iş temin edilmektedir. Çalışma saatleri dışında kalan zamanlar beden eğitimi, okuma, istirahat, kültür sınıfları gibi faaliyetlere hasredilmiştir. Kültür faaliyetlerinin haftada en az altı saat olacağı, ve hattâ bu yönden geri kalmışlarla okuyup yazma bilmiyenlerin çalışma saatlerinin de bu işlere tahsis edilebileceği tüzükte kayıtlıdır. Bir kısım çocukların müessese dışındaki bir okula yahut gece kurslarına devamı da sağlanmaktadır. «Müesseseseleşme» tehlikesini bertaraf için çocukların dış çevreyle olan münasebetlerinin düzenlenmesine de önem verilmekte, bu gayeyle müşterek gezintiler, sportif ve benzeri faaliyetler tertip olunmaktadır. Aynı zamanda her çocuk eğitim süresi içinde bir defaya mahsus olmak üzere, beş günlük izinle ailesi nezdine gönderilmekte; böylece müessesenin ne de olsa sun'î atmosferi içinde unutmüş olabileceği normâl hayat gerçeklerini hissetmesi imkânı sağlanmaktadır.

Borstal eğitiminin müessese içi ve şartla salıvermeden sonra başlayan müessese dışı devresi bir bütün olarak mütalâa edilmektedir. Bu sebeple nezaret altında geçecek şartla salıverilme devresinin ana geye uygun bir şekilde düzenlenmesi için, Merkez Patronaj Kurumu (**Central After - Care Association**), müessese idaresi ve çocuğun ebeveyni daha eğitimin başlangıcında işbirliği etmektedir. Şartla salıverilen küçüğün her çeşit ihtiyacı Patronaj Kurumu tarafından giderilmektedir.

Kolaylıkla tespit edilebileceği gibi Borstal eğitimi küçüğün ferden ele alınması ana fikri üzerine kurulmuştur; metodun başarı şansı mezkûr şartın tahakkukuyla sıkı sıkıya bağlıdır. Görevli personele müteallik eksiklikler yahut vazifenin gerektiği gibi görülmemesi metodun başarı şansını önemli derecede azaltacaktır. Yirmi yıllık bir devre içinde (1937 - 1857) Borstal eğitimi müteakip şartla salıverilen küçüklerden % 45 ilâ % 50 sinin yeni suçlar işlemediği tespit edilmiştir; bu nispet kızlarda daha yüksektir.

Hapis cezası :

21 yaşın altında bulunan suçlular konusunda İngiltere'de hapis cezasına pek itibar edilmediğini bir kere daha hatırlatmak isteriz. 17 ilâ 21 yaşları arasındaki suçlulardan hapis cezasına hüküm giyenler ortalama olarak yüksek dereceli mahkemeler önünde % 10, Magistrates' Court'lar'da ise % 5 civarındadır.

Hakkında diğer tedbirlerden her hangi biri uygun görülmeyip çaresiz cezaevine gönderilen küçükler bilindiği gibi Genç Suçlular sınıfını teşkil etmekte ve cezaevlerinde ayrı yerlere konulmaktadır. Şöyle ki: cezaları üç ay yahut daha fazla olanlar için ayrı Çocuk Cezaevleri mevcuttur (**Young Prisoners' Centre**); diğerleri de mahallî cezaevlerinin mahsus bölümlerinde tutulmaktadır. Davranışları sebebiyle genç suçlular sınıfına lâayık görülmeyen 17 yaşın üstündeki çocuklar, cezaevi müdürünün emriyle **Star Class** mahkûmları arasına ithâl edilebilmektedir.

Mevcut dört Çocuk Cezaevinden birisi cezaları üç seneden fazla olan mahkûmlara tahsis edilmiş bulunmaktadır. Bir diğeri ise açık müessesedir.

Cezaevlerinde çocukların tâbi tutuldukları rejim büyüklerinden tamamen farklıdır. Eğitimleri konusunda diğer çocuk müesseselerinde tatbik edilmekte olan metodlara benzer metodlar tatbik edilmektedir.

Bugüne kadar edinilmiş bulunan tecrübelerle dayanılarak, altı ay ilâ üç yıl arasındaki cezalar konusunda Borstal eğitimi ile hapis cezasının tek bir sistem halinde birleştirilmesi ve bu halde sadece en az altı ay en çok iki yıl sürecek bir süresiz hüküm verilmesi tavsiye olunmaktadır. Böylece hem küçük cezaevinden kurtarılmış olacak, hem de hükmün süresiz oluşu cezanın korkutucu vasfını arttıracak ve aynı zamanda müessese eğitimini zamanla mukayyet olmaksızın ferde göre ayarlamayı mümkün kılacaktır. Zira, deniliyor, nispeten kısa olan muhakeme safhasında çocuğu tam mânasıyla tanımak ve kendisine en uygun düşecek tedbiri isabetle seçmek her zaman mümkün olmamaktadır.